

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
24/2016
18. jún 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

O DVOJAKOM FANATIZME
A POTREBÁCH KRAJANOV
Strana 4.

MINULOSŤ PREKVAPIVO
ŽIVÁ A NEZABUDNUTÁ
Strana 5.

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ STRANA
MÁ STOŠTYRIDSAŤPÄT ROKOV
Strana 6.

VLASTENEC R. HOFBAUER
V ZÁPASE O SLOVENSKO
Strana 10.

PROF. JÁN PODOLÁK
DEVÄTDESIAŤROČNÝ
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovenská prokuratúra je pri percentách úspešnosti obžalob za korupciu na tom porovnateľne, ako napríklad prokuratúra v Rumunsku. V rozpätí rokov 2000 až 2014 bolo na Slovensku celkovo obžalovaných 1 454 osôb, z nich odsúdených bolo 1 359. Slovensko tak dosiahlo výše deväťdesiatšesťpercentnú úspešnosť pri podávaní obžalob v korupčných trestných činoch, uvádza vo svojej správe za obdobie roku 2015 združenie Via Iuris. Podľa toho je Slovensko úspešné aj v porovnaní úspešnosti žalob v agende Špeciálnej prokuratúry SR. V období rokov 2007 až 2014 bola úspešnosť podaných obžalob osemdesiatšesťpercentná pri počte obžalovaných 1 488 osôb, počet odsúdených bol 1 280.

Problém s korupciou na Slovensku asi teda nespočíva v tom, že by prokuratúra a polícia nedokázali vyšetriť a žalovať trestné činy. Aj súdy vo väčšine prípadov rozhodnú o vine a uložia tresty. Zásadný kvalitatívny rozdiel je však v tom, aké osoby tieto štatistiky napokon naplnia. Na rozdiel od Česka, Rumunska či Chorvátska medzi odsúdenými nie sú vysokopostavení politici a štátni funkcionári, teda ľudia s vážnymi právomocami a vplyvom na politiku či obchod. Bez trestnosti vrchnosti pri trestných činoch korupcie je na Slovensku hlavným negatívom aj podľa Transparency International Slovensko (TIS).

„Ani za posledné štyri roky nebol odsúdený nijaký vysoko postavený verejný činiteľ. Navyše, deväťdesiatpäť percent odsúdených za korupciu dostáva len podmienený alebo finančný trest,“ píše sa v správe TIS v súvislosti s prieskumom, v ktorom sa Slovensko vo vnímaní korupcie spomedzi sto šesťdesiatich ôsmich hodnotených krajín umiestnilo na päťdesiatom mieste. „Za machinácie s tendrami bolo odsúdených len dvanásť ľudí za posledné štyri roky,“ tvrdí TIS s poukázaním na nesplnené sľuby všetkých vlád zlepšiť prístup k informáciám, čo je zásadný zákon pre verejnú kontrolu slušnej občianskej spoločnosti.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Slovensko preberá európske predsedníctvo v čase úniového krízového režimu

Nečaká nás prechádzka ružovým sadom

Róbert HÖLCZ – Fotomontáž SNN

Prvého júna sa uskutočnilo v Bruseli stretnutie vlády SR a Európskej komisie, ktoré môžeme pokladať za štart nášho predsedníctva v Rade Európy. Oficiálne začneme spoločenstvu predsedáť od 1. júla a naše predsedníctvo potrvá do 31. decembra 2016 na základe Zmluvy o Európskej únii. Treba však tiež pripomenúť, že to bude po toľko očakávanom britskom referende, ktorého výsledok môže zásadným spôsobom ovplyvniť terajší najväčší krízový režim EÚ a jej inštitúcií od založenia v roku 1993.

O migračnej kríze, ktorá je dôsledkom zahraničnej politiky niektorých svetových veľmocí, sa toho už popísalo dosť. Dohodnuté presúvanie utečencov medzi Gréckom a Tureckom má trhliny. Turecko chce od EÚ popri miliardách eur aj bezvízový styk bez splnenia Úniou požadovaných podmienok. Turci s podmienkami nesúhlasia a hrozia výpoveďou zmluvy.

■ ZÁPLATY NA DLHY

Spoločná mena euro nemôže v prostredí nadnárodnej menovej politiky ECB a národných fiškálnych politik členských krajín eurozóny fungovať ako štandardná mena, ktorá vyhovuje všetkým. Na jej fungovaní zarábali najmä nemeckí a tiež francúzski investori dovtedy, pokiaľ si niektoré štáty južnej časti Európy nenarobili také obrovské dlhy, že bez pomoci Medzinárodného menového fondu, a samozrejme, eurozónových daňových poplatníkov sú nesplateľné.

Po kolobehu rokovaní ministrov financií eurozóny a dotknutých veriteľov sa napokon v prípade Grécka dohodlo predĺženie začiatku splácania jeho dlhov o niekoľko desiatok rokov a zároveň aj zníženie úrokových sadzieb. Grécku však jeho dlhy zostali. Či to bude fungovať, závisí od schválených reformných krokov, ktorými sa výrazným spôsobom zníži životná úroveň najmä gréckych dôchodcov.

Eurozónovi funkcionári vedia, že ide o dočasné riešenie, ktoré v súčasnosti navrhujú zaplatať vznikom ďalšieho samostatného úradu na koordináciu

doteraz samostatnej národnej fiškálnej politiky členských štátov eurozóny pod vedením eurozónového ministra financií. Do jeho prenesenej kompetencie by mal patriť spoločný rozpočet eurozóny a spoločné dlhopisy, čo v podstate nie je nič iné ako oficiálne plácanie dlhov tých krajín eurozóny, pre ktoré je euro príliš drahá mena. Doterajšie opatrenia ECB ako-tak stabilizovali bankový sektor, ale hospodársky rast eurozóny aj naďalej zaostáva za hospodárskym rastom EÚ, a tak je namieste otázka, o akých výhodách spoločnej meny vlastne hovoríme?

Na nízke vkladové a úverové

úroky, ktorými sa znižuje banková marža, a teda aj zisk, začínajú dnes bankové domy reagovať zasielaním výpisov či iných správ o zvýšení poplatkov za poskytované služby. A tak sme právom zvedaví, aké budú úverové úroky na dnes lacné hypotéky po skončení dohodnutého obdobia ich fixácie.

■ DAŇOVÍ FLUKTUANTI

Pravidelným platiteľom daní zo svojho príjmu sa podľa všetkého stávajú len zamestnanci, keďže o ostatných v poslednom období vládne mienka, že dane neplatia. Pritom nemôžeme tvr-

diť, že ide len o slovenských daňových fluktuantov. Z uniknutých dokumentov spoločnosti Panama Papers vieme, že k hromadným daňovým únikom dochádza na celom svete. A rovnako to platí o špinavých peniazoch z nelegálnej činnosti a o všelijakých ďalších príjmoch, za ktorými sú aj známe svetové celebrity.

O schránkových firmách a daňových rajoch sa vedelo, ale dnes sa skôr hovorí o neplatení daní tých najväčších svetových firiem tam, kde sa tvorí zisk, a teda aj dane z neho. Na otázku, ako je to možné, existuje jednoduché vysvetlenie. Majú vlastnú holdingovú organizačnú štruktúru so zastúpením svojich firiem všade na svete, a tak presúvajú zisky tam, kde sú dane najnižšie. Neplatia ich do štátneho rozpočtu v krajine, kde zisk generujú. Poniektoré navyše dostávajú aj od našej vlády akési „všimné“ v podobe daňových prázdnin či dotácií na vytvorené pracovné miesta, o čom slovenskí podnikatelia mohli len snívať.

Tento stav celosvetovo rozšírenej optimalizácie daňových povinností firiem skôr zapadá do terajšieho scenára úniového krízového režimu, s ktorým podľa všetkého nepohne ani slovenské predsedníctvo v Rade Európy. Budeme sa skôr podieľať na vypracovaní celoeurópskeho zoznamu daňových rajov a možno aj na vypracovaní spoločného postupu proti daňovým únikom. Bez podpory tých najvyšších inštitúcií v EÚ to však nebude možné aj preto, že chápadlá tých najmocnejších siahajú do najvyšších poschodí politiky.

3 OTÁZKY PRE:

Jána TAZBERÍKA, spisovateľa a tajomníka Spolku slovenských spisovateľov

Literatúra na okraji spoločenského diania

• V Trenčianskych Tepliciach sa 3. júna konalo slávnostné zasadnutie Predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov (SSS). Pri akej príležitosti?

Zišli sme sa v Trenčianskych Tepliciach, aby sme si pripomenuli 80. výročie Kongresu slovenských spisovateľov, ktorý sa uskutočnil 31. 5. a 1. 6. 1936 v roku 1936. V tejto súvislosti máme byť skutočne na čo hrdí a máme na čo nadväzovať. Hlas demokratického spisovateľa zaznel vtedy s plnou vážnosťou – osobitne voči hrozbám rodiaceho sa vojnového šialenstva. Paralely s našou dnešnou situáciou sú na prvý pohľad zrejmé. Na terajšie spomienkové stretnutie nadviaže skutočný kongres, ktorý sa bude konať v septembri tohto roku.

• Ako hľadáte vy osobne na zástupcu spisovateľa v dnešnej dobe, konkrétne na Slovensku, keď sa relativizujú základné európske spoločenské a kultúrne hodnoty, ktoré nahrádza plytký konzum a komerčná zábava?

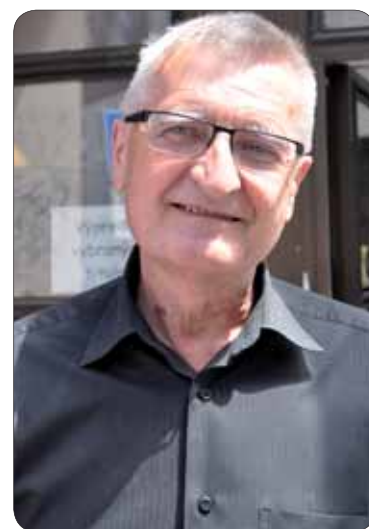
Literatúra je dnes vytláčaná na okraj spoločenského diania. A spoločnosť, zdá sa, len na svojich vedľajších cestách sa pretína s vývinovými cestami literatúry. Iste, modré obdobie literatúry je preč a táto situácia môže byť aj kritickým odrazom malej účinnosti tvorivého slova, ale to všetko je najmä dôsledok nepriateľného stavu celej spoločnosti. Konanie doterajších ministrov kultúry, napríklad tým, že nedokázali uviesť do života nijaký zákon o knihe (aj keď takýto

zámer počas porevolučných rokov zaznieval v predvolebných sľuboch), je len pokračovaním systémového zlyhávania súčasnej spoločnosti vo vzťahu ku kultúre.

• Na Slávnostnom zasadnutí Predstavenstva SSS ste odovzdali viaceré ocenenia pre tvorivé osobnosti našej kultúry. Ktoré podľa vás sú najdôležitejšie?

Výročné ceny za SSS dostali za prózu Vladimíra Komorovská, za poéziu Štefan Moravčík, za literatúru faktu Ján Čomaj, za detskú literatúru Jaroslav Rezník a za celoživotné dielo Rudolf Schuster.

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 25/2016
SI PREČÍTAŤE

Reportáž z ruského Petrohradu, kde sme v roku 2000 získali striebro v hokeji
Šesťdesiatnik Ján GLÓZIK z Kovačice sa do umeleckého dôchodku ešte nechystá
Štrnásť zastavení na náučnom chodníku o železiarstve v Zemplínskych Hámroch

Národná a európska výzva proti bezbrehosti a deštrukcii Spolok spisovateľov opäť dvíha hlas

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

V čase bezbrehosti a rozkladu základných európskych spoločenských a kultúrnych hodnôt, ako aj neznášanlivosti, utrpenia a strachu obyvateľstva následkom vojnových konfliktov Spolok slovenských spisovateľov vyzýva postaviť sa proti ohrozovaniu základov národných kultúr a demokratických, kresťanských a humanistických základov celej európskej kultúry.

Táto mimoriadne významná výzva legitímne prichádza zo Slovenska a od Spolku slovenských spisovateľov (SSS). Legitímnosť spočíva v tom, že práve SSS bol v roku 1936 – pred osemdesiatimi rokmi – organizátorom Kongresu slovenských spisovateľov, vedeckých pracovníkov a publicistov s medzinárodnou účasťou. Bolo to tri roky po nástupe A. Hitlera k moci a v čase narastajúcej konfrontácie a nemeckej dominancie. Z tohto jedinečného a v Európe výnimočného zhromaždenia vzišiel významný spoločný apel kultúrnej elity „zabezpečiť národný dnešok a brániť vydobyté hodnoty a slobody“. Bola to aj výzva na súlad „literárnej tvorby s túžbami nášho ľudu

za sociálnu spravodlivosť a sociálnu slobodu“.

■ VÝZNAMNÉ FÓRUM

V období slovenského polročného európskeho predsedníctva je rozhodnutie SSS usporiadať pri príležitosti osemdesiateho výročia trenčiansko-teplického kongresu spisovateľské stretnutie najvýznamnejším nevládnym slovenským a európskym podujatím. Je to, ako oprávnene zdôrazňuje čestný predseda SSS Jaroslav Rezník, najvýznamnejšia demokratická tradícia, ktorú slovenskí spisovatelia, slovenská inteligencia, kultúrna obec vôbec má.

Prepojenie s kongresom spred osemdesiatich rokov je symbolické, zasa si to vyžaduje medzinárodná

situácia a zmenené pomery v Európe, ktoré sa bytostne dotýkajú aj Slovenska a jeho obyvateľov. „Opäť ide, ako vtedy, o nevyhnutnosť sústrediť sa na úlohu spisovateľa, aktuálne témy v oblasti kultúry a spoluprácu spisovateľských organizácií,“ povedal pre SNN o. i. predseda SSS Miroslav Bielik. Bez akéhokoľvek preháňania ide o fascinujúcu slovenskú tradíciu; v roku 1936 spoločné stanovisko prijímali všetci od františkána Dilonga po sovietskeho komunistu Erenburga, od národného tradicionalistu a šéfredaktora Slovenských pohľadov Stanislava Mečiara až po komunistov z DAV-u Novomeského či Clementisa. Po prvý raz sa družba s českými spisovateľmi postavila na základe nového princípu, novej formu-

Historická fotografia z Kongresu slovenských spisovateľov v roku 1936.

lácie, ktorá potom vošla do dejín „ako rovní s rovnými“.

■ DEJINNÉ MIESTO

Práve ako pred osemdesiatimi rokmi, keďže v SSS mali silné zastúpenie matičiari, zákonite sú aj medzi terajšími organizátormi. Stelesňuje ich nielen osobnosť J. Rezníka či M. Bielika, ale najmä aj neprekonateľný dokumentarista M. Eliáš, o. i. jeho state na stránkach Literárneho týždenníka. Matičiari sa pred osemdesiatimi rokmi

významne podpísali pod krstný list národnej výzvy Európe.

Iniciatíva spolku vedno s inými organizáciami pripomenúť si osemdesiate výročie výnimočnej medzinárodnej výzvy, čo vzišla zo Slovenska, ktoré vtedy nebolo štátom, bolo iba územím s krajinovou vládou, Slovenska, ktoré nebolo na mape Európy, si treba viac ako mimoriadne ceniť. Okrem iného dá na správne dejinné miesto zmysel kongresu z roku 1936.

Lepšia RTVS neznamená politický boj, ale racionálny dialóg Koncesionárske jablko sváru

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Väčšina akože slovenských médií hovorí o konflikte, ba dokonca o vládnej kríze. Zvyšovať alebo nezvyšovať povinnú platbu občanov, vyplývajúcu z „vlastníctva“ elektromeru a umožňujúcu sledovať program verejnoprávneho média, alebo nie. Alebo, jednoduchošie, zdraziť koncesie? Minister kultúry Slovenskej republiky Marek Maďarič nie je len úradník. V kultúrnej obci je zapísaný aj ako tvorca či autor. A nie hocikajký.

Jeho diela hrajú popredné divadelné scény a pozorný divák a poslucháč niekdajších SRÖ a STV sa o nich dozvedel z ich vysielania tiež. Ani podpredseda Slovenskej národnej strany Anton Hrnko nie je len taký hocikajký politik. Je to najmä erudovaný historik. A človek, ktorému pojem národ či národný nie je ľahostajný. A predsa si títo páni nateraz nerozumejú. Alebo niekto chce, aby si nerozumeli?

■ PROBLÉM NEPOCHOPENIA

Minister M. Maďarič za vládnú väčšinovú stranu žiada zvýšenie koncesionárskych poplatkov ešte

tento rok. Pod podmienkou splnenia celého zoznamu úloh. Podpredseda koalície strany SNS Anton Hrnko má celý zoznam podmienok, ktoré treba splniť, aby bolo možné súhlasiť so zvýšením koncesionárskych poplatkov. Obaja v podstate žiadajú to isté. A obaja to myslia určite pre Slovensko (v tejto téme) dobre. Ide o to, s čím treba začať skôr. Tu sa žiada rozhodca. Taký, ktorý ich oboch chápe.

Vedenie RTV s dvojbodkou konflikt komentuje opatrne. Asi skúša pozíciu tretieho, ktorý vraj vyhráva. Trestuhodne ticho. Ak by malo vedenie RTV s dvojbod-

kou skutočný záujem na zvýšení koncesionárskych poplatkov tak, aby mohlo naplniť dôsledne literu zákona o verejnoprávnom médiu, už dávno by v programovej ponuke svojho rozhlasu i televízie signalizovalo, že mu ide práve o to. Používať spisovný štátny (a v opodstatnených prípadoch aj menšinový) jazyk nič nestojí. Kvalitný program vo vlastnej réžii za fixné mzdy zamestnancov nič nestojí. Záujem o detského diváka nič nestojí. Vyváženosť spravodajstva a politickej publicistiky nič nestojí. Naopak, drahé sú externé honoráre priateľom a hviezdíčkam z komerčného

prostredia. Drahé sú zmluvy so živnostníkmi. Drahá je externá výroba, drahý je nateraz nakupovaný a v iných krajinách už iba komerčný programový a licenčný brak.

■ PRÁCA NA MESIAC

Možno, ak by sa páni Maďarič a Hrnko vedeli za účasti odborníkov porozprávať, zistili by, že majú spoločný a zásluhový zámer. To, čo žiada minister Maďarič i podpredseda Hrnko od RTV s dvojbodkou, je práca na mesiac. Nanajvýš. Práca pre odborníkov, nie politických kalkulátorov. Za mesiac sa dá postaviť úplne jasná, zrozumiteľná a presvedčivá koncepcia fungovania a rozvoja verejnoprávneho média na Slovensku v intenciách platného zákona o jeho pôsobení i poslaní (ktorý sa už roky práve zo strany tejto inštitúcie ignoruje). A v septembri by mohol ísť návrh na zvýšenie koncesii do parlamentu. Čo tak skúsiť to takto? Za kvalitnú slovenskú tvorivú verejnoprávnú inštitúciu by potom nebolo namieste váhanie priplatiť si.

VŠIMLI SME SI

Európsky šampionát vo futbale je v plnom prúde. Po týždni bojov na zelených trávnikoch je privčas hovoriť o finalistoch. Je však viac zaujímavých tém, o ktorých by sa v súvislosti s európskym futbalovým šampionátom hovoriť dalo a malo.

Na Slovensku stále „czech“!

tom sa stále a nanovo vymýšľajú a „preplácajú!“ nové logá a kampane, ktoré nás majú predstaviť svetu. Čo vlastne propagujeme, ak nevieme zviditeľniť ani len to, akou rečou sa u nás komunikuje? Nie je náhodou chyba aj v tom, že prílišným používaním anglicizmov u nás aj my sami prispievame k tomu, že slovenčina navonok neexistuje a vnútri ako jazyk dožíva?

Je isté, že nejakého futbalového šampionátu sa náš zákon o ochrane jazyka netýka a ani nebude. Ale mal by začať fungovať aspoň u nás aj s kapitolou sankcie. Inak pomáhame bez slova tomu, že slovenčina ako pojem prestane raz skutočne existovať. Iba ak nejaké „czech“.

Jan ČERNÝ

Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Oficiálna internetová stránka uefa.com v úsilí vyjsť v ústrety asi najmä komentátorom, prípadne predišt trápnoštiám na spoločenských podujatiach, vydala príručku s fonetickým prepisom mien hráčov. Je potešiteľné, že tých našich zaradila pod Slovakiu, a nie pod tradičné Slovinsko alebo „czech“. Ale zas aby to nebolo až také ideálne, podľa inštrukcii tejto stránky sa na Slovensku hovorí „czech“!

Je zarážajúce, že po dvadsiatich piatich rokoch existencie Slovenska ešte stále naša reprezentácia, a teraz nemyslím tú športovú, nedokázala svet presvedčiť, že sme Slovensko a že štátnym jazykom na Slovensku je slovenčina. Kam a za čo idú milióny na propagáciu Slovenska v zahraničí? Prí-

Kongres slovenskej inteligencie 2016 v Ľubochni Spomienka na prelomové časy

V máji 1992 sa konalo na Donovaloch zakladajúce valné zhromaždenie Kongresu slovenskej inteligencie. Bolo to v predvečer parlamentných volieb. Slovensko bolo vtedy ešte súčasťou federálneho štátu, ktorý sme tvorili spolu s Čechmi. Delegáti kongresu odmietli ďalej spolužiť „s vierolomným partnerom“, teda s Čechmi. Ved' v Prahe sa už rok pripravoval plán, ako dokončiť zámer: „Pryč se Slovákmi, kteří jsou nám na obtíž!“

Našťastie, slovenská inteligencia sa o týchto úmysloch českej politickej reprezentácie dozvedela a zoznámila s tým aj predsedu HZDS Vladimíra Mečiara, ktorý bol v tom čase považovaný za vodcu opozičných síl. Mečiar, ktorý bol dovtedy zástancom spolužitia s Čechmi, si novú situáciu uvedomil. To bol základ toho, že HZDS neskôr, po víťazných voľbách, jednoznačne vyslovilo želanie vytvoriť samostatnú Slovenskú republiku, pravda, na demokratických základoch. Kongres slovenskej inteligencie svojim rokovaním v predvečer parlamentných volieb nastolil tieto jednoznačné požiadavky: vyhlásenie nezávislosti, schválenie novej slovenskej ústavy, zvolenie slovenského prezidenta, vybudovanie vlastnej armády.

Od pamätných Donovál 1992 prešlo demokratické Slovensko skoro štvrtstoročie úspešnej cesty. Stali sme sa členmi EÚ aj NATO, čím sa veľmi chválili nemôžeme, lebo byť súčasťou tohto vojenského bloku je to isté, ako keď sme boli súčasťou Varšavskej zmluvy s Moskvou, od prvého júla budeme predsedať celej Európskej únii. To

ČO INÍ NEPÍŠU

Kollárov dom v Ľubochni.

je veľkolepý úspech našej politiky aj dejinného vývoja. No Kongres slovenskej inteligencie, ktorý sa pripravuje v Ľubochni v historickom Kollárovom dome 29. – 30. júna a kam

okrem delegátov KSI boli pozvaní všetci najvyšší predstavitelia SR – prezident, premiér, predseda parlamentu, si stanovil ďalšiu metu: hľadať nové vízie pre Slovensko.

Hrozba svetového konfliktu, ktorá nepominula, nás núti hľadať spôsob, ako sa chrániť pred inváziou imigrantov, ktorí zaplavujú Európu. Slovinci boli vždy pohostinní, ale nikdy nie hlúpi. Preto sme prežili v tomto priestore viac ako tisíc rokov. KSI vníma nerovnováhu síl i vefmocenské ambície podaktorých štátov. Treba byť pripravení a bojovať o naše bezpečné miesto v Európe. Cestu nám ukázal už dávno slovenský medzivojnový politik Milan Hodža, keď prorocky predvídaval, ako by mohlo byť Slovensko a stredná Európa dostatočne silné i voči byrokracii a expandujúcej politike EÚ. Kongres slovenskej inteligencie chce hľadať cesty, kam pôjde Slovensko v nasledujúcich desaťročiach. Buďme optimisti!

Z neoficiálnych zdrojov sme sa dozvedeli, že na Kongrese by sa mali zúčastniť predseda parlamentu A. Danko, ako aj premiér R. Fico a i ďalší zahraniční politici.

(peš)

Iba zaplatená spoločníčka...

Ivan BROŽÍK

Pokiaľ ide o aktuálne dianie v súvislosti so zámerom zvýšiť koncesionárske poplatky, chcem sa v tejto poznámke vrátiť v čase až do roku 1989 či 1990 na pôdu vtedajšieho Československého rozhlasu na Slovensku, kde som pracoval. Niekedy vtedy ho poslucháči spontánne začali nazývať „Slovenský rozhlas“. Pretože kým ešte jeho sestra „televízia“ ustráchaná spala a čakala na politické pokyny, Slovenský rozhlas vysielal z ulíc, námestí, bol so svojimi poslucháčmi, bol so spoluobčanmi, bol s tými, ktorí oživilí nádej na lepšie časy. Vtedy ešte v novembrových dňoch sa zrodil slogan: „Rozhlas na hrad,“ ktorý pred budovou starej Národnej rady SR v Bratislave skandoval viac ako stotisícový dav zhromaždených.

Lebo rozhlas bol hlasom utrápeného a oklamaného ľudu! Lebo rozhlas na Slovensku vysielal neskreslené, neupravené, nevyberané a nespolitizované informácie. Stačilo „iba“ robiť spravodajstvo.

Možno aj preto sa zrodila túžba garantovať rozhlasu verejnoprávnosť. Teda v zmysle toho, čo o verejnoprávnosti hlása Európska únia verejnoprávných vysielateľov – EBU! Verejnoprávnosť preto, aby do jeho vysielania, programu, tvorby, posolstiev nezasahovali politici a nerobili si z neho iba propagandistickú služku na prezentáciu či obhajobu svojich, neraz zištných zámerov. Veď vtedy naozaj boli ešte len nedávne časy, keď ÚV KSS rozhodoval čo, ako a o čom sa smie alebo nesmie vysielat'. Až na

pôdu redakcií chodili monitory priamo z Hlbokej cesty v Bratislave, centrály vtedajšieho boľševizmu. Aj s príslušnými ideologickými pokynmi.

Má zasadať koalíčná rada, rada predsedov a zástupcov

KOMENTÁR

politických strán – a rozhodovať o budúcom osude „verejnoprávnej inštitúcie“ na Slovensku. Veď to je priam zásadné protirečenie! Pozná vôbec ešte niekto znenie zákona o verejnoprávných inštitúciách, a konkrétne o verejnoprávnom médiu na Slovensku? Asi treba pripomenúť, že ide o Zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 397/2011 Z. z. (ďalej len „zákon

č. 532/2010 Z. z.“), ktorý RTV s dvojbodkou definuje ako verejnoprávnú, národnú, nezávislú, informačnú, kultúrnu a vzdelávaciu inštitúciu. Nezávislú! Najmä nezávislú!

Z tých, ktorí vysielali z prenosových vozov na námestiach a v štúdiách vtedy Slovenského rozhlasu, z tých, čo zabezpečovali trasy a všetko, aby sa informácie dostali k občanom, dnes už v pyramíde na Mýtnej ulici nepracuje nikto. A trúnime si dodať, že ani v Mlynskej doline, kedysi grandióznom sídle Slovenskej televízie. Dnes iba ruine. Nie je to tým, že by boli na penzii, nie! Bolo potrebné zbaviť sa tých, ktorí sprostredkovali informácie o slobode. Či už ich povyhadzovaním z práce, alebo psychickým tlakom a donútením k odchodu.

Hneď na stránkach týchto novín môžete nájsť dvoch bývalých aktívnych rozhlasákov, ktorí museli opustiť svoje miesta v „obrátenej pyramíde“ nie preto, že by sa im práca v rozhlase nepáčila. Práve naopak, výsledky ich práce, jej zameranie – obsah toho, čo vysielali, sa nepáčil komusi

inému, čo mal tú moc a presadiť ich prepustenie. V takýchto prípadoch sa vždy potvrdzuje stará známa pravda, že kto chce psa byť, palicu si nájde. Aj strážneho psa demokracie...

Prišiel ktosi, kto televíziu a rozhlas spojil – aby bola pod jednotným politickým dozorom. Potom prišli ďalší, ktorí si politicky rozparcelovali vysielacie okruhy až po úroveň redakcií. Vrcholná politika si verejnoprávne médium privlastnila, a dokonca začala s ním politicky kšeftovať. Bez ohľadu na to, kto sedel práve v kresle premiéra. Ten stav totiž asi vyhovuje všetkým. Verejnoprávnosť sa stala iba akousi zaplatenou spoločníčkou.

O nezávislosti, informačnej hodnote, ktorú teraz z dvojbodkovej inštitúcie dostávame, o jej kultúrnosti a vzdelávacej hodnote by sa dali písať knihy. Aj o jej národnom posolstve.

Koalíčná rada sa určite dohodne, komu a za akých podmienok bude aký okruh rozhlasu či televízie patriť. A potom sa odklepnú aj zvýšené koncesie. Iba zákon a občan zostanú mimo.

Majstri Európy sme už boli

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Slovenskí futbalisti nastúpia 20. júna vo Francúzsku na svoj tretí zápas na Majstrovstvách Európy 2016 vo futbale proti Anglicku. Presne v tento deň, no pred štyridsiatimi rokmi, sa československí futbalisti stali v Belehrade majstrami Európy. Bol to náš najväčší futbalový úspech a rozpútal obrovskú eufóriu, ktorú sme my, vtedy desaťroční mladí futbalisti pretavili do následného tréningového úsilia. Mali sme pred očami veľké živé vzory. V mužstve Česko-Slovenska hralo vtedy až osem Slovákov. Dnes sú to legendy: Pivarník, Ondruš, Jozef Čapkovič, Gögh, Móder, Dobiáš, Masný a Švehlík. Spolu s nimi boli vo víťaznom mužstve aj Česi Viktor, Panenka a Nehoda. Podľa presnej faktografie v dvoch zápasoch záverečného turnaja

nastúpilo spolu štrnásť hráčov, z toho desať Slovákov, ktorí strelili šesť gólov. Zopakujme si ich mená: Pivarník, Jozef Čapkovič, Jurkemik, Ondruš, Gögh, Dobiáš, Pollák, J. Móder, Masný a Švehlík. V kvalifikácii hrali ďalší šiesti

POZNÁMKA

slovenskí hráči: Varadín, Kuna, Pekárik, Petráš (dal gól Portugalisku), J. Medvid' a Gallis – ten dal rozhodujúci gól, ktorým sme na záverečný turnaj postúpili práve cez Angličanov.

Súčasný médiá na Slovensku cez svojich športových komentátorov rady uvádzajú úspechy podľa štatistiky s medailovými oceneniami slovenských športovcov od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993. To

je pekné a je dobre, ak sa máme čím pochváliť. Lenže úspechy bývalého Česko-Slovenska sa tak akosi automaticky pripisujú ako dedičstvo Česku. Tým sa nepriamo devalvujú všetky úspechy slovenských športovcov v kolektívnych aj individuálnych športoch v rámci česko-slovenskej reprezentácie. Je to vyslovene kontraproduktívne, lebo v povedomí zahraničných médií aj fanúšikov športu sa úspechy Slovákov neprávom redukovujú len na obdobie samostatnej štátnosti. Každá iná krajina sa usiluje úspechy športovcov pripisovať nie štátu, v ktorom športovec žil, ale jeho pôvodu, teda sa chváli národnosťou úspešného borca. Veď aj my Slováci sme mali olympijských medailistov už v „praveku“ moderného športu, hoci vtedy štartovali za Rakúsko-Uhorsko. Všimnime

si, koľkokrát budeme v súvislosti s prebiehajúcimi ME vo futbale z anglických, nemeckých či francúzskych médií a diskusných fór počuť, že Česi už v roku 1976 boli majstrami Európy vo futbale.

Podľa internetového portálu Profutbal.sk sa môže dozvedieť, že UEFA na svojej stránke začala prezentovať kreslené tváre legiend majstrovstiev Európy od roku 1960, ktoré ide zaradiť do jedenástky doterajších záverečných turnajov EURO pod názvom All time EURO 11. Z bývalého víťazného tímu Česko-Slovenska v roku 1976 vybrali dvoch zástupcov. Jedným je kapitán majstrov Európy Slovák Anton Ondruš a druhým je strelec legiendárneho „vršovického dloubáku“ na 5:3, ktorým Antonín Panenka rozhodol finále proti Nemecku. Lenže, na propagačných kartách obom bývalým hráčom uviedli, že sú zástupcovia Českej republiky. Pri Panenkovi je to jasné, ale prečo sa zrazu stal Čechom aj Ondruš? A prečo nenapísali Československo, ako znel vtedajší názov spoločného štátu, ale uviedli oboch ako reprezentantov Českej republiky?

SPOZA OPONY

Kedy píšem tieto riadky, v obci Bošáca práve prijíma slovenská zem prst' zeme z niekdajšieho nemeckého koncentračného tábora. Zem rodnej obce slovenského generála Štefana Jurecha prijíma zem z krajiny, kde skončil život on a traja ďalší slovenskí generáli – Augustín Malár, Rudolf Viest a Ján Golián. Dá sa ubrániť slzám? Je to udalosť, aká v našich slovenských dejinách nemá páru. Zem z koncentračného tábora priniesol generálov syn Marcel. Je to vysoký dôstojník v zálohe. Azda jediný dôstojník pilot, ktorý nosil a znovu nosí nielen uniformu našej armády, ale aj uniformu letectva Kanady – veľkého štátu Severoatlantickej aliancie – NATO. A dnes je, ktovie prečo, roky nepovyšovaným dôstojníkom vo výslužbe slovenských ozbrojených síl...

Svojho otca videl naposledy ako deväťročný na trenčianskej stanici. Odtiaľ vypravoval vlak s Rýchlou divíziou pri ťažení proti ZSSR. Obec Bošáca a Klub gene-

rálov Slovenskej republiky pripravili pietnu spomienku v rodisku generála Jurecha. Pri príležitosti 118. výročia narodenia priniesli zem z púte do Nemecka. Dvakrát

aktivite generála Naďoviča z Klubu generálov SR inštalujú prvý (!) pamätný text o generálovi Malárovi.

Pietna spomienka v Bošáci sa netýka len tejto obce.

Prečo aj dnes bojujeme za generálov

Dušan D. KERNÝ

boli vo Flossenbürgu. Najprv vlni traja synovia generálov – Jurech, Malár a Golián. Putovali aj tento rok na veľkú medzinárodnú pietnu spomienku príslušníkov mnohých národov na obete tábora, ktorý oslobodila americká armáda. Na druhej púti na stenu popravníka pripevnili mramorovú tabuľu s reliéfmi a údajmi o štyroch slovenských, zrejme v Nemecku popravených generáloch. Je to unikátna tabuľa. Nikde inde podobnej nie! Veď generál Malár doteraz (!) nemá na Slovensku nijakú. Až v tomto roku vďaka nezdolnej

Osudy štyroch generálov a potomkov, žijúcich synov troch z nich, nám odkrývajú dramatické, kruté ľudské osudy vlastencov slovenských dejín v rokoch 1939 – 1945. O generálov sa dodnes bojuje. Slovenské národné noviny sú jediným médiom v tomto štáte, ktoré to názorne priblížili. Matičný týždenník uverejnil seriál a v rámci neho aj celostranovú štúdiu historika mladej generácie o generálovi Jurechovi. Vzápätí na celej strane jeho syn publikoval kategorické výhrady. Nazval ich: Nemôžem

mlčať. SNN – zatiaľ – zavŕšili tému treťou celostranovou štúdiou ďalšieho experta z Generálnej prokuratúry SR. Prečo?

Téma je priam neuveri-

astémousme určite neskončili. Pietna spomienka v Bošáci všetkým pripomína, aké dôležité je vnímať dejiny našich generálov, našich vojakov. Práve v nich sa ukazuje celá zložitnosť vojnových rokov. Ich strhujúce osudy, premeny, hrdinstvá. Intrigy, záker- nosti, podlosti, zbabelosti voči nim. Generál Jurech bol jeden z tých, ktorý mal zámer previesť slovenské jednotky, divíziu (!) na Kaukaze na stranu protinemeckej koalície. Pri trochu dôslednosti (alebo zrejme niečoho iného) by sa z trezoru slovenskej armády nikdy neboli dostali výsledky vyšetrovania proti nemu do rúk gestapa.

Vážňov v koncentráku pred popravou nahých zatvárali do betónových kobiek. Aby ich ponížili, dokaličili, zbavili ľudskej dôstojnosti. Vie sa, kde boli. Najkonkrétnejšie sa to práve vie o generálovi Jurechovi. Celkom presne sa vie len miesto popravníka. A odtiaľ je teraz časť zeme v Bošáci. V slovenskej zemi, kde nikdy nemohol byť po- chovaný slovenský generál Štefan Jurech.

SEBAOBRAÑA

Výstavba nových bytov rozháda dedinu Križovany nad Dudváhom v okrese Trnava. Každý v obci výstavbu bytov podporuje, ale časti obyvateľstva sa nepáči poloha plánovaného obytného domu. Mal by stáť v tesnej blízkosti kostola a rotundy z 13. storočia. Bytovka má byť na bývalom cintoríne, kde sa údajne nachádzajú aj archeologické nálezy. Aj preto jedna skupina dedičanov blokuje výstavbu.

Rozvadená dedina

Odporcovia výstavby tvrdia, že stavebné povolenie nie je právoplatné. „Päť dní po parlamentných voľbách starostka rozhodla o prenájme pozemku súkromnej firme bez výberového konania. Do mesiaca mali vybavené stavebné povolenie a za tri dni nadobudlo právoplatnosť. Nie za pätnásť dní, ako je to obvyčajne,“ povedal jeden z nespokojných, Július Brocka, bývalý poslanec NR SR za KDH. Pred poslednou zmenou územného plánu tam malo byť miesto na oddych. Na projekt chceli získať až stotisíc eur z eurofondov. „Za záhadných okolností sa to zmenilo na obytnú zónu,“ dodal Brocka. Je presvedčený, že lokalita je výnimočné miesto vzhľadom na starú románsku rotundu a malo by byť rajom pre archeológov. „Práve toto je to najhodnotnejšie, čo Križovany majú. Ústava zaručuje chrániť kultúrne dedičstvo,“ vyhlásil Brocka. Exposlanec je presvedčený, že pamiatkový stavebný úrad, ktorý tiež vstúpuje do stavebného konania, sa rozhodol na základe nedostatočného archeologického prieskumu. Ten robila externá firma.

Nespokojní občania sa spojili a 25. mája podali odvolanie na Okresnom úrade v Trnave. Podpísalo ho stopäťdesiatpäť obyvateľov Križovian. Teraz sa obávajú, ako kompetentní rozhodnú. Okresný úrad v Trnave obhajuje kroky starostky a tvrdenia nespokojných obyvateľov Križovian odmieta. Zámer výstavby podvého domu v obci Križovany sa podľa rezortu vnútra v minulosti riešil zmenou územného plánu obce. Tento zámer schválilo aj obecné zastupiteľstvo. „Vo veci prebehlo riadne územné konanie aj riadne stavebné konanie. Obe prvostupňové rozhodnutia boli napadnuté odvolaniami, ktoré boli zamietnuté a prvostupňové rozhodnutia boli potvrdené,“ uzatvára ministerstvo vnútra.

Starostka Križovian Svetlana Masaryková celú situáciu nevníma tak, že by bola obec rozdelená. Podľa nej je to len akcia niekoľkých ľudí okolo bývalého poslanca parlamentu Brocku. Zmena územného plánu prebehla už v roku 2014 a vtedy nikto nič nenamietal. Starostka Masaryková tvrdí, že stavebné povolenie bolo právoplatné a vôbec nechápe, proti čomu sa vlastne nespokojní občania chcú odvolávať. „To sú ľudia, ktorí nemajú čo robiť. S výstavbou bytoviek na danom mieste sa počítalo už v roku 2001 za bývalého starostu. Vtedy proti tomu pán Brocka nenamietal,“ dodala starostka.

Aj názory obyvateľov Križovian na novú bytovku sa rôznia. Obec predsa potrebuje byty pre mladé rodiny, vravia niektorí. Brocka takú argumentáciu odmieta. Nie je proti výstavbe nových bytov, prekáža mu len lokalita. Podľa neho obec mala možnosť vymeniť pozemky s cirkvou a tie by vraj boli oveľa vhodnejšie na bývanie. Starší chlapi v obci majú na vec jasný názor. Ako povedali, stavba bytovky na danom mieste je hlúposť, pretože tam bola odjakživa veľmi vysoká spodná voda. Takže, o čo vlastne ide?...

Robert LANDIS

Vladimír SKALSKÝ, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí O zaujatí a potrebách krajanov

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív SZSZ

Vladimír SKALSKÝ (44) je vrcholový predstaviteľ slovenského zahraničia, štvrté funkčné obdobie vedie Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ). Je rodák z Prešova, lenže od roku 1990 žije v Prahe, kam ho pôvodne priviedlo štúdium. Vyštudoval teoretickú fyziku, doktorandské štúdium ho doviedlo k sociológii. Je dlhoročný novinár publicista. Slovník slovenských spisovateľov o ňom hovorí aj ako o básnikovi a esejistovi. Je tiež riaditeľom Slovenského domu v Prahe, ktorý z jeho iniciatívy vznikol v roku 2014. Pôsobil aj ako podpredseda Rady vlády ČR pre národnostné menšiny a stal sa viceprezidentom organizácie Európania vo svete so sídlom v Bruseli.

• Minulý rok ste opäť obhájili stoličku predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Spomínate si ešte na obdobie, keď ste sa začali zaujímať o problémy krajanov a začali ich riešiť?

Tých kľúčových okamihov bolo niekoľko. Prvým bolo, že v čase krátko pred rozdelením Česko-Slovenska a vznikom dvoch samostatných štátov som sa zhodou okolností dostal ako dvadsaťročný študent teoretickej fyziky v Prahe do skupinky pripravujúcej vznik krajského spolku – Obce Slovákov. Asi ako prvý som si uvedomil, že by bolo veľmi vhodné založiť slovenský časopis a oslovil som v tejto veci pražskú redaktorku vtedy najčítanejšieho slovenského týždenníka Život Našu Vokúšovu. Na moje prekvapenie súhlasila, že do toho pôjde so mnou. V roku 1993 sme časopis naozaj začali vydávať, a aj keď prešiel rôznymi metamorfózami, vydávame ho dodnes. Od roku 1996 ho vydáva Slovensko-český klub a od roku 1997 sa volá Slovenské dotyky.

Druhým takým okamihom bola v roku 1993 účasť na kongrese Únie slovenských spisovateľov, novinárov a kultúrnych pracovníkov žijúcich v zahraničí v rumunskom Nadlaku. Presnejšie v slovenskom Nadlaku v Rumunsku. Tá skúsenosť, že v tomto meste ďaleko od hraníc Slovenska sa človek dohodorí na ulici i v obchode po slovensky, bola vtedy pre mňa nová a fascinujúca. Rovnako ako stretnutie s krajanmi z rôznych krajín. A na prvom mieste s Ondrejom Štefankom, najväčším z dolnozemskej Slovákov našich čias.

No a tretí prišiel o výše desať rokov neskôr, keď ma v roku 2006 práve už zmieneny Ondrej Štefanko za Dolnozemscev a Ján Holý

Slovákom v zahraničí venoval náležitú pozornosť aj bývalý prezident Ivan GAŠPAROVIČ.

za Slovákov z Ameriky navrhli za predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Z úcty k týmto osobnostiam som poverenie prijal a vo voľbách ma aj zvolili do tejto funkcie. Predchádzalo tomu mnoho, mnoho vecí – aj moje predsedanie komisii, ktorá pripravila v roku 2002 stanovys SZSZ, aj moje vymenovanie za podpredsedu Rady vlády Českej republiky pre národnostné menšiny, aj desiatky a desiatky úspešných projektov.

• Predstavte v krátkosti našim čitateľom organizáciu, na čele ktorej stojíte. Ako by ste združenie charakterizovali, čo je jeho cieľom, koho združuje?

Je to reprezentatívna strešná organizácia Slovákov v zahraničí. Združuje vyše stovku najvýznamnejších slovenských spolkov a inštitúcií v dvadsiatich štyroch krajinách, ako aj individuálnych členov, osobnosti krajského

života. Naším cieľom je presadzovať oprávnené potreby krajanov, vykonávať to, čo presahuje hranice jednotlivých krajín, možnosti jednotlivých spolkov.

• Po desiatich rokoch na čele tejto inštitúcie už môžete bilancovať. Na čo ste právom hrdý? Čo sa podarilo dosiahnuť, a naopak – kde ešte sú rezervy aj priestor na ďalšie zintenzívnenie činnosti?

Je skvelé, že SZSZ vôbec vzniklo, že dokázalo zladit' veľmi rôznorodé záujmy a názory rôznych skupín krajanov, že sme iniciovali vznik Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zatiahnuť ručnú brzdu, keď sme cítili silné deformácie v jeho činnosti. Za mimoriadny úspech považujem napríklad založenie Ekumenickej duchovnej rady SZSZ, ktorá združuje všetky relevantné náboženské autority v krajskom svete,

Vladimír SKALSKÝ, predseda SZSZ.

tiež zriadenie sekretariátu v Bratislave či projekty, ako je napríklad vydanie trojdielnej antológie slovenskej literatúry v zahraničí – i spolu s Literárnym informačným centrom a Maticou slovenskou – či Dni slovenského zahraničia, ktoré sa konali dosiaľ v Izraeli, Maďarsku, Poľsku, Ukrajine, Srbsku, Česku a tento rok sa uskutočnia v Rumunsku. Rezervy sú obsiahnuté v našich súčasných požiadavkách. Chceme zvrátiť negatívny trend, týkajúci sa výšky grantovej podpory krajanov, zriadiť Centrum slovenského zahraničia v Bratislave, obnoviť Komisiu pre Slovákov v zahraničí v NR SR a uľahčiť voľby zo zahraničia.

• Ako hľadáte na prácu Matice slovenskej smerom ku krajanom, čo by ste jej odporučili, ako ju hodnotíte? Čo by ste od nej ako predseda SZSZ čakali?

Neskomne si myslím, že práve krajanovia by mali byť jednou z úplne hlavných priorít činnosti Matice slovenskej. Je mi jasné, že táto ustanovizeň dnes prežíva neľahké a i vnútorne rozporné obdobie svojej existencie. Pozitívne hodnotím, že obnovila Radu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a reprezentatívne ju obsadila. A tiež to, že do nej prichádzajú i entuziastickí mladí ľudia. Držím palce!

• Poznáme vás ako človeka, ktorý pracuje takmer nonstop. Vaša práca je širokospektrálna, chvályhodná, ale najmä náročná. Ako k nej pristupujete?

Asi základom je byť fanatikom, pokiaľ ide o prácu, a naopak nebyť fanatikom v názorovej oblasti, byť schopný vyvažovať rôzne názory a prijímať kompromisy. A za niake okolností sa nevzdávať.

O ČOM JE REČ

Začiatkom júna som strávil pár dní v Krupine a na Krupinských lazoch, kde som sa u môjho priateľa „kurioval“ po predchádzajúcich náročných týždňoch, spojených s oslavou mojej sedemdesiatky. Krupina bola pre mňa vždy inšpirujúcim mestom a prostredím, mal som tu zopár kamarátov, s ktorými som sa rád stretával. Napríklad primára detského oddelenia krupinskej nemocnice, známeho inšitného maliara MUDr. Jula Považana. Julo bol nádherný človek, veľký Slovák, nechýbal po prevrate v roku 1989 ani na jednom podujatí, kde sa pripravoval vznik samostatnej Slovenskej republiky. Bol aj na pamätnom zakladajúcom Kongrese slovenskej inteligencie na Donovaloch. Žiaľ, už nežije, ale v Krupine mu pripravili vernisáž jeho obrazov, kam ma pozvali a kde som o ňom povedal niekoľko spomienok a zahral mu na fujare.

Krupina je nádherné mesto. Môj priateľ generál Stano Petrenec ma vyviezol k strážnej veži Vartovka, ktorá sa zachovala ešte od čias tureckých nájazdov. „Pozri,“ vraví mi, „keď tu hore zapálili Krupinčania vatru, že sa blížila Turci, bolo ten oheň vidno na Sitne. A odtiaľ zas hlásili

ďalej, aby sa ľudia pripravili na nájazd tých hrdlozevov!“

Kremnické Lazy, vynikajúce miesto na rekreáciu, náročné a ťažké miesto na život! Tu pod Starou Horou, ako sa nazývajú kopanice, kde sú roztrúsené jednotlivé hospodárstva, sa každý majiteľ nadrie vyše práva. Ale

Hronského modlitba

Peter ŠTRELINGER

výsledok stojí za to. Taký kozí syr, ako vie urobiť môj hostiteľ Stano, som jakživ nejedol, ani slaninu a klobásu. A keď sa zvečierilo, sedeli sme na gánku a priateľ Stano vraví: „Pozri, vidíš ten dom s červenou strechou? To je Ficberg! Tam sa ukrýval na jeseň 1944 po vypuknutí povstania Jozef Ciger Hronský!“ Zbystril som pozornosť, povieďku o Hronskom a udalostiach súvisiacich s jeho osudom v SNP máme i v našej knihe Kto proti osudu, ktorú sme napísali spolu s Tomášom Winklerom. Ani jeden z nás (teda ani Tomáš, ani ja) sme na Ficbergu neboli, povieďka vychádzala zo svedectiev pamätníkov. No teraz sa mi

naskytla príležitosť ísť sa tam pozrieť, vychutnať si „genius loci“ toho miesta. Na laze Ficberg žije a hospodári rodina Výbochovcov, potomkovia Jána Výbocha, ktorý sa stal o Hronského spolu so spisovateľovou sestrou, vdovou Máriou Cigerovou-Janáčovou. Výbochovci sú dobrí hospodári,

kom. Počúval heslo o Nemcoch a videl odstreľovať Slovákov, tak isto tľol teraz, keď prichádzala smrť na Nemcov, ako tľol vtedy, keď Nemci víťazili. Malý národ, malý človek potácal sa medzi obrami...“ Otrásne svedectvo o situácii, v ktorej sa ocitol aj Hronský! Čo robiť? Isto si neustále opakoval túto otázku aj na laze Ficberg. Nie, nenájdete tam už skoro žiadne stopy po pobyte spisovateľa a správcu Matice J. C. Hronského. Pred pár rokmi pri upratovaní vraj z povaly povyhádzovali niekoľko zarámovaných fotografií. Boli na nich podľa všetkého Výbochovci, nie Hronský. A predsa mi zišla na um spásna myšlienka: on, bohobojný človek, kresťan katolík sa v tých chvíľach nepochybne modlil. Od Krupiny hrmeli výstrely a on spíal ruky a prosil Boha, aby to pominulo. „Nemáte náhodou nejaké sväté obrázky z tých čias?“ pýtam sa tety Výbochovej. „Pravdaže máme, veď sväté obrazy sa nikde v bohobojných rodinách nevyhadzovali!“ Prináša obraz Krista aj dva staré svietniky, mosadzný kríž. Určite pri nich sedel so zopnutými rukami. Telom mi prebehlo zvláštne chvenie. A táta Výbochovi vraví: „Len si to vezmite, dajte do Matice, bude to pamiatka na nášho drahého Jozefa Cigera!“ A to je všetko...

Cena Daniela Rapanta pre Karola Fremala a Valeriána Bystrického

Ocenili dielo slovenských historikov

Významné matičné ocenenie od Historického odboru Matice slovenskej, pomenovanej po zakladateľovi, tvorcovi koncepcie slovenských dejín Danielovi Rapantovi, tento rok prevzali dvaja známi a rešpektovaní slovenskí historici – PhDr. Valerián Bystrický DrSc., a prof. PhDr. Karol Fremal, CSc. Prestížnu cenu za prítomnosti riaditeľa Historického ústavu SAV a čestného predsedu Historického odboru prof. Richarda Marsinu a predsedu MS Mariána Tkáča odovzdal predseda Historického odboru prof. Jozef Lukačka.

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Laureát Valerián BYSTRICKÝ (druhý sprava) s matičnými predstaviteľmi.

Daniel Rapant a jeho dielo dlhé desaťročia boli násilne vyčleňované zo slovenskej historickej vedy. Cena sa udeľuje od roku 1997. Jozef Lukačka pripomenul aj význam morálnej integrity Daniela Rapanta počas viacerých režimov od roku 1938 do jeho dobrovoľného odchodu do univerzitnej knižnice v päťdesiatych rokoch minulého storočia, keďže sa odmietol stožtožniť s marxizmom-leninizmom a s jeho interpretáciou dejín.

■ CELOŽIVOTNÉ DIELO

Ocenenie Valeriána Bystrického a Karola Fremala je uznaním za celoživotnú prácu a dielo. Ako konštatoval historik Ivan Mrva, riaditeľ matičného Slovenského historického ústavu, Valerián Bystrický „svojou organizačnou prácou výrazne prispel k stabilizácii a ku konsolidácii Slovenskej akadémie vied a k upevneniu postavenia

spoločenských vied, v rokoch 1992 – 1998 bol členom predsedníctva SAV. Za osem rokov strávených na čele Historického ústavu SAV (1998 – 2006) dokázal zo spochybňovanej inštitúcie vybudovať vedecké pracovisko mimoriadnych kvalít“. Za polstoročie publikačnej činnosti o. i. napísal trinásť monografií, jedenásť rozsiahlych kapitol v knižných publikáciách, publikoval vyše stotridsať vedeckých štúdií, má za sebou dvadsaťtri edičných projektov a množstvo inej publikačnej činnosti doma i v zahraničí. Valerián Bystrický sa podpísal pod prípravu vydania spomienok archivárky T. G. Masaryka A. Gašparíkovej-Horákovej a sprístupnil pamäti slovenských politikov a diplomatov Jozefa Siváka a Jána Spišiaka z rokov 1938 – 1939.

V ľudsky bezprostrednom vystúpení dnes osemdesiatnik Valerián Bystrický priznal, že niekedy ľutuje, ako mu orga-

nizačná práca kradla čas a nevenoval sa toľko vede. Dnes so zadostučinením sleduje, že slovenská historická veda má obdivuhodný rozlet, naďalej sa dvíha a rastie jej kvalita. Pripomenul tiež roky spolupráce s laureátom Ceny Daniela Rapanta Ladislavom Deákom pri štúdiu archívov. S bolestným povzdychom historika konštatoval z dnešného hľadiska nepochopiteľné biele miesta, lebo „nebolo zvykom robiť zápisy slovenských politikov z rozhovorov so zahraničnými politikmi a s diplomatmi, niet napríklad dokonca slovenského zápisu ani z takého stretnutia, aké sa odohralo 13. marca 1939 medzi Jozefom Tisom a Adolfom Hitlerom! Preto sme dali dovedna pamäti J. Siváka a J. Spišiaka“. Tajomník Historického odboru MS Peter Mulík pripomenul aj úlohu, ktorú pre disent, a osobitne pre neskoršieho kardinála Jána Chryzostoma Korca, v roku 1988 zohral Valerián Bystrický. Pripravil mu podklady pre 40-stranový list, ktorý bol odpoveďou na prerozhísmický pamflet Kríž v osidlach moci.

■ BANSKOBYSTRICKÁ ŠKOLA

„Odboj a povstanie sú dve hlavné tematické oblasti bádateľských, vedecko-pedagogických a publikačných záujmov profesora Karola Fremala, ktorého personálna bibliografia má úctyhodných stopäťdesiatšesť titulov“, povedal o druhom laureátovi Pavol Parenička. „Rodáka z Kremnice treba vnímať ako člena bansko-bystrickej historiografickej školy... V jej rámci sa podieľal na výchove stoviek učiteľov dejepisu a príprave viacerých vedec-

Profesori K. FREMAL, J. LUKAČKA.

kých pracovníkov, napríklad S. Mičeva, P. Mičku, M. Uhrina, M. Symého, M. Schwarza a iných odborníkov na Slovenský štát, odboj a povstanie. Vďaka svojim postojom, profesionálnej cti je Karol Fremal charakterový dejepisec, jeho profil má odborný rozmer, zásadovosť, erudovanosť vo vedecko-pedagogickej práci a v publikačnej činnosti“, konštatoval Pavol Parenička, ktorý tiež patrí medzi vedeckých pracovníkov zo „školy“ Karola Fremala.

■ IMPORT KOMUNIZMU

Karol Fremal ako prvý na Slovensku v šiestich štúdiách a troch grantových projektoch ukázal a dokázal, že komunizmus a jeho ideológia boli na Slovensko prinesené zvonku a aj ich nositelia neboli Slováci a veľká časť z nich prišla z Čiech. A aj dokonca časť „domácich“ sa regrutovala z radov amerických Slovákov. Dokonca aj v ľavicovom DAV-e boli väčšinou Česi a Maďari, ešte aj vo vedení odborov či v spoločnosti priateľstva so ZSSR na Slovensku boli na čele českí komunisti. Pozoruhodná je štúdia o voľbách, ktorá dokazuje, že pred rokom 1939 komunisti získavali hlasy v obvodech so silnými národnostnými menšinami. Predstavovali tretinu voličov. Tie HSLS nevolili. Preto ak HSLS vyhrávala, vyhrávala slovenskými hlasmi. Teda v rokoch prvej ČSR, okrem volieb v roku 1922, reprezentovala HSLS polovicu slovenského národa alebo väčšinu slovenských voličov. HSLS vždy získavala polovicu všetkých slovenských hlasov takmer po dve desaťročia prvej ČSR až do roku 1939.

Významný príspevok k vzniku televízneho vysielania na Slovensku

Minulosť prekvapivo živá a nezabudnutá

V Bratislave sa uskutočnili dve uvedenia prelomovej publikácie Dejiny slovenskej televízie. Vyšla v roku významných jubileí: deväťdesiat rokov rozhlasu a šesťdesiat rokov od vzniku televízie na Slovensku – slovenského rozhlasu a slovenskej televízie.

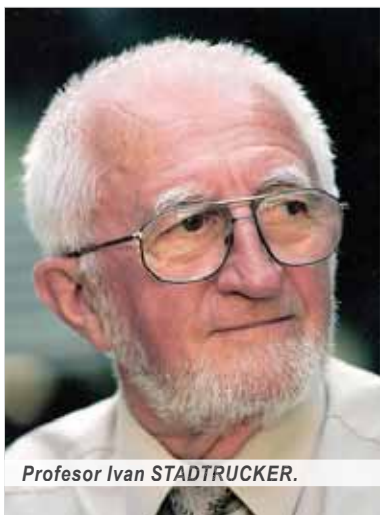
Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Kým v iných národných kultúrach a spoločenstvách sú dejiny takej inštitúcie ako televízia skôr predmetom kolektívneho, encyklopedického spracovania, na Slovensku ich urobil jeden človek. A práve preto je to výnimočné dielo – napísal ho vyše osemdesiatnik prof. Ivan Stadtrucker, televízny pamätník, začínal v televízii pred šiestimi desaťročiami ako technik televíznej kamery. Svojou prácou vzdal hold iným, dnes už neživým pamätníkom, rovesníkom – trebárs Dušanovi Gáborovi a Ladislavovi Šoltýsovi, mnohým ľuďom pred i za kamerou. Pritom mu na neuveriteľne dlhý príbeh šesťdesiatich rokov stačilo prakticky iba tristo strán – tri stovky strán priam krvopotne overovaných údajov, dátumov doslova vyškrabaných z archívov, do ktorých dlhovekého autora navádzala pamäť.

Nečudo, že verejné predstavenie knihy za nesmierne bohatej účasti publika uvádzal televízny archivár Milan Antoničí, ktorý je spätý s televíznym archívom už štyridsaťšesť rokov. Neoceniteľnú pomoc mu poskytla Andrea Ostrihoňová, tiež nerozlučne spáť s televíznym archívom. Význam faktografie na vzniku diela potvrdila aj účasť predsedníčky Slovenského združenia archivárov Márie Grófovej, a tiež početného odborného publika.

■ ŠPORTOVÁ MEDZERA

Pritomní nakoniec vyhovelí autorovi, ktorý sa dovoľával na svoju prácu kritiky a pripomienok. Medzi kľúčové, čo kniha neobsiahla, patrí športová

Profesor Ivan STADTRUCKER.

udalosť – Majstrovstvá Európy v krasokorčuľovaní v roku 1958, ktoré boli pre vtedy Československú televíziu, štúdio Bratislava, prelomové. Dostala nové, svetelne citlivejšie kamery. Druhou revolučnou zmenou bolo prvé priame prepojenie medzi Intervíziou vtedajšieho východného, sovietskeho bloku a Eurovíziou – prvé takéto prepojenie sa odohralo medzi Bratislavou a Viedňou, keďže išlo o športové podujatie mimoriadneho významu. Tento fakt kniha nezachytáva. Pritom išlo najmä o to, že naša televízia vtedy vstúpila na medzinárodnú scénu v technicky dokonalom vysielaní na úrovni Eurovízie. Bratislava – a to odznelo opakovane aj pri prezentácii knihy – sa vždy merala a porovnávala

s Viedňou. Technická časť pracovníkov pokladala za normu vyrovnáť sa rakúskej ORF, ale rovnako to bolo motiváciou dokonca aj pre vedenie. Pritom išlo o obdobie, keď bolo zakázané sledovať západné televízie a bolo zakázané o. i. v pohraničnej Bratislave montovať antény na príjem signálu z Rakúska.

■ NAJVÄČŠIE V EURÓPE

Druhým dôležitým konglomerátom, obsiahnutým v publikácii, je výstavba dnes už opusteného, ale vtedy prelomového televízneho prostredia v Mlynskej doline a „projekcia“ jeho tvorcov na čele so zabudnutým architektom Jozefom Sťouhalom. V Mlynskej doline vzniklo o. i. najväčšie televízne pracovisko prinajmenšom v strednej Európe. Malo tisíc štvorcových metrov. Umožňovalo prípravu a vysielanie relácií naraz. Technickí pracovníci dodnes so zadostučinením spomínajú, že k nim „na diváky“ chodili vtedy pracovníci rakúskeho ORF. Ale bolo toho oveľa viac, čím sa Bratislava hrdila nielen v rámci vtedajšieho Česko-Slovenska. Mnohé televízne inscenácie, filmy, ktoré „kosili“ významné medzinárodné ceny na festivaloch svetového mena. Asi sa to už nikdy nezopakuje, aby malá stredoeurópska televízia dosiahla v tomto druhu programov taký výrazný úspech.

■ POTLESK VRABCOVI

V týchto súvislostiach neprekvapuje, že početné publikum potleskom

uvítalo zmienku, akým špičkovým riaditeľom za starého režimu bol Jozef Vrabec. A to najmä tvrdohlavým presadzovaním slovenských programov, slovenčiny do celoštátneho vysielania – za to, že držal chrbát za slovenské programy a najmä kritickú publicistiku, ktorá narážala na ostrý odpor konzervatívneho straníckeho vedenia a priamo vtedajšieho prezidenta. Potlesk pre Jozefa Vrabca v roku 2016 patrí medzi výnimočnosti osobitne v tejto dobe s jej terajšou televíziou. Ukazuje okrem iného, že zápas o slovenskosť televízie nemožno vnímať čierno-bielo. Práve tak, ako sa vonkoncom nedá čierno-bielo vnímať celá éra do roku 1989. Ukázalo to emotívne vystúpenie Márie Kráľovičovej, ktorá bola prvou herečkou prvej vysielanej inscenácie slovenskej televízie: „Boli sme jedna veľká rodina, nerozlišovali sme sa na technikov, kameramanov, hercov, boli sme vtedy ako rodina a mali sme sa radi,“ povedala úprimne stále aktívna, osemdesiatdeväťročná prvá dáma slovenskej scény.

(Redakcia SNN, ako aj autor tohto textu prijme všetky pripomienky matičiarov, folkloristov, znalcov regionálnych dejín, ktorí chcú stručne, heslovite upozorniť, čím by sa mali doplniť dejiny slovenskej televízie.)

NA MARGO

Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie slovenská strana prijala zmenu Ústavy SR, ktorou na základe medzinárodnej zmluvy môže preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvá a Európsku úniu. Znamená to, že na základe ratifikácie takejto zmluvy parlamentom prijíma SR právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie, ktoré majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Poslancom parlamentu stavia táto zmena ústavy do veľmi zodpovedného postavenia pri hlasovaní o ratifikácii akejkoľvek zmluvy.

Ešte to máme v rukách

V súčasnosti je aktuálna ratifikácia Istanbulskeho dohovoru (ID), ktorého cieľom je odstraňovať tradície založené na stereotypných rolách mužov a žien a do legislatívy zavádza rodovú identitu nezávislú od pohlavia. Ak by Slovenská republika ratifikovala dohovor, všetky rozhodnutia Európskych spoločenstiev by boli pre náš štát záväzné.

V marci tohto roku predložila Európska komisia členským štátom na odsúhlasenie text rozhodnutí, ktorým navrhuje vytvorenie európskeho medzinárodného systému riešenia vzťahov homosexuálnych párov. Cieľom navrhovaných nariadení je vytvoriť homosexuálnym manželom či registrovaným partnerom jednotný európsky právny rámec pre usporiadanie ich pomerov s cezhraničným prvkom. Spoločné európske pravidlá majú upravovať medzinárodnú právomoc súdov, rozhodné právo a vzájomné uznávanie a výkon rozhodnutí v členských štátoch. Podľa predloženého nariadenia budú mať súdy aj pri neexistencii inštitútu registrovaného partnerstva v legislatíve štátu rozhodovať v oblasti majetkových vzťahov osôb rovnakého pohlavia.

Bruselskými nariadeniami realizované rozvracanie ústavných systémov členských štátov s dôrazom na postupné prevádzovanie súdnej moci nad zákonodarnou nakoniec vyvolalo aj dôsledky v spore Oliari versus Taliansko, keď bolo Taliansko Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu prakticky donútené pristúpiť k akceptácii registrovaných partnerstiev.

Bývalý europoslanec Pavol Paška hovorí o mimoriadnej cynickosti bruselských sociálnych inžinierov, ktorí prišli s nariadeniami práve v čase, keď Vrchný súd v škótskom meste Livingston súdil lesbickú dvojicu Rachel Fee Trelfa s partnerkou Nyomi Fee za brutálne utýranie a zabitie „ich“ dvojročného chlapčeka Liamu Fee, nájdeného so zlomenou nohou, s dolámaným ramenom a s viac ako tridsiatimi vonkajšími zraneniami.

Fanatickým, tvrdohlavým a často nemiestným nadradovaním požiadaviek LBGTI komunity nad práva detí či veľkej väčšiny ľudí Európska komisia zbytočne provokuje, vyvoláva konflikty a rozdeľuje spoločnosť. Ako sa k jej návrhu a ratifikácii ID postaví poslanci NR SR, by nemalo zostať bez pozornosti verejnosti.

Eva ZELENAYOVÁ

Programové heslo Slovenskej národnej strany: Hrdo, odborne, slušne! nebolo len na voľby

Najstarší politický subjekt má stoštyridsatpäť rokov

Možno je to iba súhra náhod, možno symbol. Jún je mesiac slnovratu starých Slovanov, je však pravdepodobne aj mesiacom najdôležitejších udalostí na ceste Slovákov k dôstojnej a hrdej samostatnosti v rodine štátov sveta. Aj o tom je nasledujúci exkluzívny rozhovor, ktorý Slovenským národným novinám poskytol predseda Slovenskej národnej strany a predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej DANKO.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív NR SR

• Najskôr, vážený pán predsedá, vám, strane, ktorú vediete, jej členom a priaznivcom všetko najlepšie k jubileu aj k skutočnosti, že SNS je naozaj najstaršou politickou stranou na Slovensku.

V mene všetkých, ktorým adresujete želanie, vám ďakujem. Napokon to, že strana prežila, že sa udržala, že sa dostala do najvyššej politiky, že predsedá parlamentu a že je súčasťou vlády, to je práve ich zásluha. Bez podpory a dôvery Slovákov by sme si takéto jubileum nemohli pripomínať stále ešte pod pôvodnou, aj keď dnes už historickou značkou.

• Ukazuje sa, že naozaj všetko so všetkým súvisí a v dejinách nachádzame dôkazy viac ako relevantné – rečou vás ako právnika. Napríklad Memorandum národa slovenského. Programový dokument slovenských národných požiadaviek, ktorého hlavným osnovateľom bol Štefan Marko Daxner. Opierali sa oň aj zakladatelia Matice slovenskej v roku 1863 i zakladatelia Slovenskej národnej strany v roku 1871. Memorandové požiadavky zostali základným programovým cieľom slovenských národovcov v období do vypuknutia prvej svetovej vojny, keď vrcholila maďarizácia na slovenskom území. A objavili sa aj v novodobej histórii Slovenska.

Tak ako Matica slovenská aj Slovenská národná strana plnila v histórii Slovákov dôležitú a nenahraditeľnú úlohu. Hoci SNS je politická strana a Matica slovenská je apolitický subjekt, je nepopierateľné, že v histórii Slovákov práve ich spolupráca najvýraznejšie ovplyvnila úsilie Slovákov o samourčenie. Tak Matica, ako aj SNS stáli pri najvýznamnejších historických udalostiach dôležitých pre slovenský národ. Je preto prirodzené, že pri týchto historických súvislostiach pretrvávajú dobrá spolupráca aj dnes. Je podľa mňa tiež prirodzené, že mnohí členovia SNS sú aj členmi Matice slovenskej. Napokon, prvý predseda SNS Viliam Pauliny-Tóth sa ešte pred jej vznikom významne zaslúžil o založenie a rozvoj Matice slovenskej a jej myšlienky šírili vo všetkých časopisoch, ktoré redigoval. Á nesmieme zabudnúť ani na to, že práve v Národných novinách dôrazne obraňoval Maticu slovenskú a odmietal jej zatvorenie. Považujem tiež za príznačné, že práve v roku 145. výročia založenia SNS sme si pripomenuli aj 190. výročie narodenia Viliama Paulinyho-Tótha, a to len tri dni pred našim „národníarskym“ sviatkom.

• SNS bola v čase svojho vzniku jedinou v plnom zmysle slova výhradne slovenskou politickou stranou v Rakúsko-Uhorsku. Nevidíte nejakú paralelu v takejto straníckej výnimočnosti SNS na Slovensku aj v rámci súčasnej EÚ?

Slovenská národná strana dlho ako jediná obhajovala slovenské národné záujmy a bojovala proti úsilíu asimilovať Slovákov. Nepresadzovala však nijakú nadradenosť – pre Slovákov chcela len také práva, aké mali podľa nej rovnomerne patriť všetkým európskym národom. Dnes sú pred SNS iné výzvy a „iný boj“ za rovnoprávnosť. Použil by som paralelu so Žiadosťami slovenského národa z roku 1848, v ktorých Slo-

Predseda SNS a NR SR Andrej DANKO o jubileu strany a jej ďalšom smerovaní.

váci adresovali uhorskej vláde tento dokument a žiadali riešenie národnostnej, jazykovej a školskej otázky a mnohých iných otázok – ekonomických či politických. Na tento odkaz Štúra, Hurbana, Hodžu, Francisciho či Daxnera sme nadviazali pred tromi rokmi, keď sme prijali Popradské memorandum – Žiadosti slovenských vlastencov Bruselu. Ako prvá politická strana v histórii samostatného Slovenska sme prijali takýto dokument, v ktorom žiadame a navrhujeme kroky k zásadnej reforme Európskej únie. Chceli sme vyvolať celospoločenskú diskusiu o tom, či sú všetky aktivity Bruselu pre Slovensko prospešné, dokonca máme ambíciu diskutovať o nich na celoeurópskej úrovni. V pätnástich bodoch sme vyjadrili nesúhlas s tým, kam dnes Únia smeruje a ako sa odkláňa od pôvodnej idey pri svojom vzniku. Sme za zachovanie suverenity členských krajín, nie za Brusel ako hlavné mesto európskeho superštátu. Európska únia je dobrý projekt, ale reforma je nevyhnutná, lebo inak strácame možnosť rozhodovať o nás samých.

• To sme sa dostali k súčasnosti, ale dajme ešte predsa len priestor histórii.

Výnimočnosť by som teda videl v tom, že Popradské memorandum analogicky nadväzuje na historické dokumenty prijaté slovenskými vlastencami v druhej polovici 19. storočia. Aj keď dnes je listina adresovaná inej vláde, podstata požiadaviek v nej zostáva – nechceme sa vzdať suverenity a celé rozhodovanie o nás dať do cudzích rúk. Každá zmluva má svoje podmienky, uvedomujeme si, že naše členstvo v EÚ prináša so sebou čiastočné odovzdanie niektorých kompetencií, to je logické, len si kladieme otázku, či je to nevyhnutné v takom širokom rozmere.

• Venujme sa chvíľku aj našej súčasnej domácej alebo – vnútroštátnej politike. SNS je súčasťou vládnej koalície v pomerne dosti nesúrodnom zložení. Cítiť z neho potrebu kompromisov. Poznamenajú nejakú predvolebnú sľuby SNS voličom?

Slovenská národná strana má svoje priority, ktoré zakotvila pred voľbami v Košických programových tézach a vo Volebnom programe pre silný štát 2016 – 2020. Usilujeme sa čo najviac z týchto bodov presadiť aj v rámci koalície. V mnohých prípadoch máme s koalíčnými partnermi na istú oblasť rovnaký názor, čo je ten lepší prípad. Tam, kde máme na vec iný pohľad a iné návrhy, je to už záležitosť diskusie, rokovania, argumentácie, predkladania faktov, prečo ten náš návrh je lepší než návrh nášho partnera. Áno, je to aj o kompromisoch, ale som presvedčený, že sa nám podarí presadiť tie najlepšie veci, ktoré občanom uľahčia každodenný život a že ich nesklameme.

• Máte už aj prvé úspechy, o ktorých sa až tak nehovorí, pretože ide skôr o praktické riešenia ako o politikárčenie...

Ako prví sme nastolili problém rozvoja zanedbaného slovenského kúpeľníctva, v čom je podľa nás Slovensko jedinečné a v čom môže dosiahnuť výborné výsledky. Len potrebuje na to podmienky. Táto oblasť sa napríklad stretla s pozitívnym ohlasom aj u koalíčných partnerov. V ďalších oblastiach – aj ekonomických, máme tiež isté predstavy a verím, že viaceré z nich sa splnia.

• SNS má „zarobené“ na dobré výsledky, verejnosť ju „omilostila“ za isté neslávne a nie dávno minulé peripetie

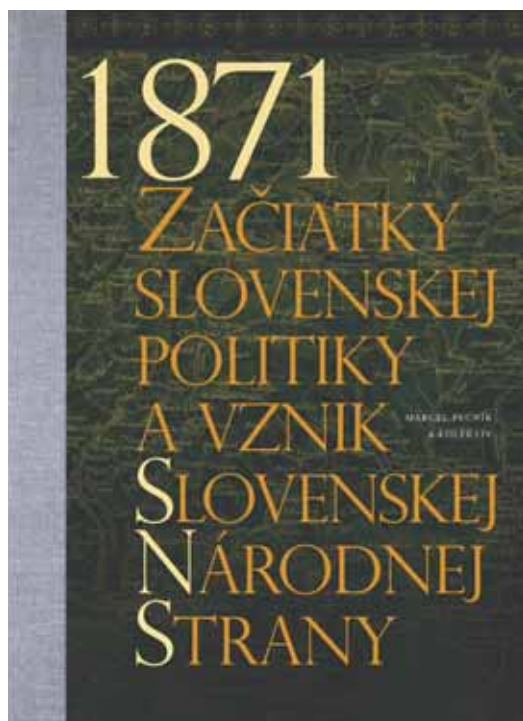
rovi ponúkne čestné členstvo v Matici – na znak toho, že menšiny môžu spolu žiť, nie sa vzájomne napádať. Vy máte dobré vzťahy s pánom Bugárom, ako to pocítia Slováci a Maďari na Slovensku?

Už spomínaný Viliam Pauliny-Tóth, podpredseda Matice slovenskej a prvý predseda Slovenskej národnej strany, si vzal za manželku Maďarku a dokonca prijal jej priezvisko. Bolo to šťastné manželstvo. Mína Tóthová sa dokonca naučila hovoriť po slovensky. Vra- vievala údajne: „Som Maďarka a z plného srdca prajem svojmu národu prosper, pokrok, slobodu, vzdelanosť a blahobyt, ale o národnosti môjho domu rozhoduje môj muž...“ V rámci Uhorska sa prirodzene miešali národy a národnosti. Zmiešané manželstvá a obyčajné ľudské spoložitie si nikdy netreba zamieňať

s politikou či s politickými požiadavkami. Dnes – a to hovorím už dlhšie – v rannej autokolóne z Miloslavova do Bratislavy je úplne jedno, či tam stojí nervózny Slovak a či nervózny Maďar. Obe národnosti, ale aj ostatné národnostné menšiny, ktoré na Slovensku žijú, sa boria s tými istými problémami každodenného života – odvody, zdravotníctvo, nízke mzdy... Slovenský či maďarský podnikateľ má rovnaké starosti, ako udržať svoju firmu. Maďarský či slovenský, alebo rusínsky farmár rovnako zápasia s nízkymi výkupnými cenami svojich produktov, ktoré im mnohokrát ledva pokryjú náklady na chov či pestovanie. To sú dnes problémy, ktoré musíme spoločne riešiť, pretože všetko sú to občania Slovenskej republiky. Preto dnes nevidím nič zvláštne, že SNS a Most – Híd sú v spoločnej koalícii. Sú to politické strany pôsobiace na Slovensku, majú riešiť problémy občanov Slovenska a je jedno, akú majú národnosť. Dajme šancu dobru, neprodukuje zlo! To nie je parafráza na pravdepodobne najslávnejšiu výzvu Johna Lennona Give Peace A Chance, to je požiadavka a najobyčajnejšia ľudská a spoločenská potreba súčasného Slovenska.

• Pán predsedá, v súčasnosti sa pripravuje (v maticínej Neografii) vyťaženie zaujímavej publikácie. Čaro nechceného či chceného – spája osudy Slovenskej národnej strany, Matice slovenskej i Slovenských národných novín.

Táto knižka je vlastne prvou z plánovanej edície publikácií o dejinách SNS. Jej názov je 1871 Začiatky slovenskej politiky a vznik Slovenskej národnej strany. Napísal ju Dr. Marcel Pecník a zachytil v nej obdobie, ktoré predchádzalo vzniku strany, od štúrovského hnutia cez vznik Matice slovenskej, slovenských gymnázií až po vznik strany. Táto prvá časť mapuje dianie približne do osemdesiatych rokov 19. storočia. Kniha je zaujímavá aj prílohami autentických dobových dokumentov, napríklad Memoranda národa slovenského, Žiadosti slovenského národa a ďalších. Príloha aj prílohu Národných novín z júna 1871, ktoré autenticky zachytávajú vznik Slovenskej národnej strany. No a knižku pokrstíme práve na slávnostnom sneme SNS, ktorý sa uskutoční 18. júna v Martine pri príležitosti 145. výročia vzniku strany.

predchádzajúceho vedenia. Ako si chce súčasné vedenie strany udržať takúto podporu do ďalších voľieb?

Najlepším vysvedčením, že nám ľudia opäť dali dôveru, je návrat SNS do parlamentu. Nechceme túto dôveru sklamať a v nijakom prípade nezaspíme na vavrínoch. Naš program je v prospech občanov a ako som už povedal, budeme chcieť presadiť čo najviac z neho do praxe. Získaných 8,64 percenta ukázalo, že SNS je relevantná strana a relevantný partner. Naše motto: Hrdo, slušne, odborne! sa nemení, naopak, musíme ho čoraz viac upevňovať, dávať mu obsah. V Národnej rade SR môžeme ovplyvňovať chod spoločnosti, pripravovať zákony a presadzovať opatrenia, ktoré zo Slovenska môžu urobiť silný štát. Stále sme presvedčení, že silný štát rovná sa spokojný občan. Pretože silný štát dá ľuďom to, čo majú právo od štátu žiadať. A k tomuto bude smerovať naše úsilie, každý náš krok. Politika je služba ľuďom a zodpovednosť pred nimi. Nevyhýbame sa zodpovednosti. Teší ma, že sa SNS vedela popasovať s údermi osudu. Pády a vzostupy, schopnosť poučiť sa a vyvarovať sa minulých chýb sú tiež dôkazom, že SNS má svoje miesto na politickej scéne a že je schopná čeliť novým výzvam. To však neznamená, že zabúdame na ten jeden z pilierov, ktorý máme a ktorý možno niektorí považujú za relikť minulosti – vlastenectvo.

• Tu však v časti médií nesiete stále nálepku „nacionalistickej“ strany.

Možno sa stačí pozrieť iba do slovníkov a porovnať si významovo slová nacionalistický a národný. Je medzi nimi významný rozdiel. Vlastenectvo má totiž aj v dnešnom globalizovanom svete svoj význam, aj keď prostriedky jeho naplňania sú iné než v čase vzniku SNS. Obsah tohto slova sa naplňa úctou k vlasti, k štátnym symbolom či vyjadrovaním podpory našim športovcom, ktorí Slovenskú republiku reprezentujú. Je to hodnota, ktorá v presadzovaní patrí do každodenného života, nielen na slávnosti pri historických výročiach. Je nacionalistom Američan, ktorý si priloží ruku na srdce, keď znie hymna jeho štátu? Boli nacionalisti naši predkovia, keď bojovali za slobodu Slovákov?

• Keď nastúpil predseda MS Marián Tkáč do funkcie, uvažoval o tom, že Bélovi Bugá-

Slávosti 270. výročia osídlenia Slovenského Komlóša trvali tri dni Z úcty k vlastným koreňom

Valéria ONDREJKOVÁ, Brezno – Foto: Anna BEDNÁROVÁ, Galanta

Spolok Slovákov z Maďarska, ktorý pôsobí na Slovensku pod vedením jeho predsedníčky PaDr. Anny Pilárikovej už osemnásť rokov, pripravil koncom apríla exkurziu na Dolnú zem. Pod svojou strieškou združuje rodákov, ktorí takmer pred sedemdesiatimi rokmi našli svoj nový domov v bývalom Česko-Slovensku. K rodákom sa pripájajú aj ich potomkovia, ktorí sa rovnako radi vracajú na miesta svojich predkov.

Nebolo to inak ani tento rok koncom apríla. Účastníci zájazdu na Dolnú zem sa zhromažďovali pred budovou Domu Matice slovenskej v Galante a už z prvých vzájomných zvítaní a pozdravov vyžarovala úprimná radosť zo stretnutia, ale aj z očakávaných zážitkov v najbližších dňoch. Prijemnú atmosféru už cestou v autobuse umocnili členovia Mládežníckeho ľudového orchestra IGRICI z obce Igram, ktorý účinkuje pod vedením umeleckého vedúceho PaedDr. Miroslava Brnu. Ten ako v minulosti hostujúci učiteľ v Slovenskom Komlóši má bytostný vzťah k Dolnej zemi. Táto slovenská obec v Maďarsku je centrom slávnostných podujatí, organizovaných a pripravovaných pri príležitosti spomienok na osídľovanie tejto oblasti našimi krajanmi, čo sa podľa historických prameňov udialo „v ten povestný deň na Juraja“ (24. apríla) pred dvesto sedemdesiatimi rokmi.

■ ZA SKYVOU CHLEBA

Slováci osídľovali Turkami opustené, kuruckými vojnami devastované, močiarmi, trstím a rákosím pokryté a iba divou zverou obývané pustatiny na Dolnej zemi. Túžba Slovákov z hornouhorských preludnených stolic – z Gemera, Malohontu, Oravy, Turca, Liptova, zo Zvolena, ale najmä z Novohradu, po lepšom, slobodnejšom živote, po pôde, po väčšom krajci chleba, po slobodnom vyznávaní evanjelickej viery ich pohla k tomuto neľahkému osudovému rozhodnutiu, ktoré potom obdivuhodnou odvahou aj uskutočnili. Svojou pracovitosťou a húževnatosťou pretvárali pôvodný ráz krajiny a prekonávali ťažkosti, ktoré im nové prostredie nadelilo.

■ CITOVÉ PUTÁ

Nemalá časť z týchto Slovákov našla nový domov vo vlasti svojich predkov na Slovensku po presídlení pred takmer sedemdesiatimi rokmi, ale putá a úcta k minulosti –k svojim predkom – nestrácajú ani dnes na intenzite. Spolok Slovákov z Maďarska na Slovensku už

takmer dve desaťročia naplňa hlavnú myšlienku napojenia na vlastné korene, na udržiavanie a rozvoj kultúrneho dedičstva, zvykov a tradícií, ktoré sú stále prítomné a pevné na Dolnej zemi.

Partnerské vzťahy medzi mestami Galanta a Tótkomlós (Slovenský

Ďalší deň patril sympóziu pod názvom Došli sme, na ktorom vystupovali výskumní pracovníci a predsedníčka Celostátnej slovenskej samosprávy Alžbeta Račková-Hollerová. Sympóziu sprevádzalo množstvo ďalších podujatí. Zlatým klincom Dní mesta

V bohatom kultúrnem programe nemohli chýbať ani domáci folklórni tanečníci.

Komlóš vytvárajú široký priestor na naplnenie tohto poslania spolku, ktorý sídli v Galante a kde je koncentrácia rodákov a potomkov dosť veľká. Účasť primátora mesta Galanta Petra Pašku a poslanca Fridricha Psotu na tohtoročných slávnostiach iba potvrdzuje spätosť a záujem o ďalší rozvoj úspešných vzťahov.

Počas prvého dňa maratónu podujatí prechádzal mestom pestrý sprievod so slávnostne nalaďenými obyvateľmi, ktorý smeroval k Mestskému domu a evanjelickému kostolu, kde sa zhromažďili občania mesta – apóvkovia, mamóvke, báťovia a ňaničke, dôstojní otcovia a matky so svojimi ratoľstami, mládež, ba našli sa i návštevníci z okolitých salašov. Boli medzi nimi aj rodáci, potomkovia a zástupcovia zo Slovenska. Po slávnostných prejavoch v slovenskej a maďarskej reči položili vence k pamätníku osídlenia, autorom ktorého je rodák z Galanty, sochár Ladislav Sabo, a tiež aj k pamätníku na ulici Martina Luthera. Delegácia mesta Galanta sa spolu so zástupcami spolku zúčastnila na slávnostnom zasadnutí mestského zastupiteľstva, počas ktorého odovzdala pozdravný list a spomienkový dar mestu Tótkomlós – Slovenský Komlóš.

a programu slávností 270. výročia založenia osady Komlóš bol kultúrny program na nádvorí Slovenskej školy. Učinkovali v ňom žiaci slovenskej materskej a základnej školy, tanečný súbor Komlóš i mládežnícka Komlóšska dychovka. Domácich podporili aj účinkujúci zo Slovenska – mládežnícky ľudový orchester Igrici z Igramu, folklórna skupina Stromiš z Vlachova, dychová hudba Opatovanka, folklórny súbor Dubkáčik z Buzitky pri Filakove, ktorí k pôsobivému programu prispeli vysokou odbornou a umeleckou úrovňou i podmaňujúcou výpoveďou z bohatej klenotnice slovenského národopisu.

■ POZDRAVY A DARY

Len ťažko bolo vyberať z množstva ďalších sprievodných podujatí. Predstavitelia spolku a primátor mesta Galanta odovzdali zástupcom Slovenskej národnostnej samosprávy a Organizácii Komlóšských Slovákov pozdravné listy a spomienkové dary. Svojimi darmi a pozdravom prispel aj priateľ dolnozemskej Slovákov Jozef Barcaj, riaditeľ termálneho kúpaliska v Podhájske.

Podujatie obohacovali aj rôzne dobroty dolnozemskej gastronómie. Svoje miesto v tomto raji voní a chutí

Pamätník osídlenia Komlóša Slovákmí.

mala tradičná pečená komlóšska klobása, barania kapustnica, kvasienky s makom, s orechmi, so syrom a škoricou, špricky, ktorých pôvod a stáročná skúsenosť s ich prípravou, ochucovaním a podávaním nesporne svedčia o šikovnosti, vynaliezavosti a umení slovenského umu a slovenských rúk aj v tomto odvetví života.

■ TROJDŇOVÝ SVIATOK

Dôstojným vyvrcholením trojdňovej slávnosti na počesť 270. výročia osídlenia Komlóša boli nedelne evanjelické služby Božie, na ktorých sa okrem domácich zúčastnili aj hostia zo Slovenska a na ktorých z rúk predsedníčky spolku prevzal Pozdravný list k výročiu a spomienkový darček aj tamojší farár.

Po službách Božích položili účastníci vence v starom cintoríne Komlóša, ktorí padli v prvej svetovej vojne a poklonili sa ich pamiatke.

To už bola bodka za trojdňovým pobudnutím a zaspomínaním na minulé časy, ale aj nazretím do duše tu žijúcej vetvy nášho slovenského národa. Do duše a srdca potomkov tých, ktorí kedysi sem prišli, tu sa usadili a z tohto pôvodne znivočeného kraja vytvorili kvitnúcu záhradu.

Kráčajúc po jednej z prvých, najstarších ulíc Komlóša sa nevďakom tlačili do mysle slová Kollárových hexametrov, najmä prvé riadky jeho Slávy dcery.

Kráčajúc po posvätnéj pôde svojich predkov, pozerajúc sa do tváre, do očí ich súčasných potomkov sme nachádzali v nich črty starých Oravcov, Liptákov, Novohradčanov či Gemerčanov a utvrdzovali sa v nádeji, že slovenčina na Dolnej zemi bude zachovaná aj pre ďalšie generácie.

Ako J. Kollár a P. J. Šafárik nazerali na slovenčinu a jej kodifikáciu Od takej trpačiny k prijatiu štúrovčiny

Pavol IČO – Fotografie: archív SNN

Počas vývinu slovenského jazyka sa v devätnástom storočí objavila jeho zvláštna odnož – českoslovenčina. Presadzovali ju najmä jazykovedci Pavol Jozef Šafárik a Ján Kollár. Potrebu vytvoriť nový spisovný jazyk zjavne pociťovali už pri vytváraní názvu zbierky ľudových piesní z roku 1823.

Šafárik uznával osobitosť slovenčiny a rázovitosť slovenského ľudu, sám občas písal dialektom rodným, východogemerským, a preto sa väčšmi ako Kollár prikláňal k používaniu slovenčiny. Jeho návrh názvu spomínanej zbierky ľudových piesní znel Slovenské svetské piesne. Naproti tomu Kollár neuznával osobitosť slovenčiny, považoval ju len za nárečie češtiny, o slovenčine sa vyjadroval ako o „trpačine“, „sprostačine“ a „bačovine“. Slováci boli podľa neho len akousi odnožou jednotného československého národa. Preto neprekvapuje, že zbierku navrhol nazvať Písne svetské lidu slovenského v Uhrích – a pod týmto titulom aj zbierka napokon vyšla.

■ DOBOVÉ PARADOXY

Na prvý pohľad sa môže zdať paradoxné, že zbierka slovenských ľudových piesní, z ktorých väčšina je písaná v stredoslovenskom nárečí, vyšla pod českým názvom. Na druhej strane je to pochopiteľné, keďže v Kollárových časoch existovala jediná kodifikovaná podoba slovenčiny – bernolákovčina,

Ján KOLLÁR.

Pavol Jozef ŠAFÁRIK.

používaná slovenskými katolíkmi. Tá však bola pre evanjelikov Galanta a Šafárika neprijateľná, pretože vychádzala len z nárečia vzdelancov žijúcich na západnom Slovensku a bola tak mnohým Slovákom nezrozumiteľná. Existoval ešte zvláštny jazyk – akýsi „zlepenec“ Jozefa Ignáca Bajzu, ktorý obsahoval prvky slovenčiny, nemčiny, češtiny a latinčiny.

Napriek tomu, že Šafárik aj Kollár používali ako literárny jazyk najmä češtinu, uvádzali si, že slovenský ľud češtinu za svoju reč neprijme, a tak sa Kollár usiloval vytvoriť českoslovenčinu – reč, ktorá by spájala

prvky slovenského aj českého jazyka, aby bola zrozumiteľná všetkým odnožiam československého národa a spojila tak aj prostredníctvom jednotného spisovného jazyka Čechov, Slovákov a Moravanov v boji proti národnostnému útlaku. Šafárik si uvedomoval, že takáto umelo vytvorená reč sa s najvyššou pravdepodobnosťou nikdy neuje, no napriek tomu plánoval vytvorenie spisovnej slovenčiny na základe systému českého spisovného jazyka. Aj Šafárikova spisovná slovenčina teda v podstate mala byť len obdobou Kollárovej českoslovenčiny.

■ ODPORNÉ SLOVAKIZMY

Kollár napokon spísal pravidlá českoslovenčiny a v tomto jazyku napísal svoju Čítanku (1825). Českým kritikom sa v nej nepáčilo použitie množstva slovenských slov, o ktorých sa vyjadrili, že sú im odpornejšie ako germanizmy v češtine. Kollár reagoval presadzovaním návratu k slovakizovanej češtine (český jazyk so slovenskými prvkami) používanej na našom území najmä

v 15. storočí, pretože rozkol s Čechmi preňho nepripadal do úvahy. Obával sa totiž toho, že ak sa Slováci od Čechov odpoja, slovenský národ bude vydaný napospas Rakúšanom a Maďarom, sám sa neubrání a zanikne. Z tohto dôvodu tiež odmietal Štúrovu slovenčinu, ktorú vnímal ako provokáciu, spiatočnícky krok vedúci k vyvolaniu rozporu s Čechmi a Moravanmi.

Šafárik sa v tejto situácii rozhodol postupovať inak. Rozoznával osobitosti slovenčiny a jej nárečí a súhlasil aj s tvrdením českého filológa Josefa Dobrovského, že slovenčina je samostatným nárečím jednotného jazyka všetkých Slovanov – slovančiny, tak isto ako čeština. Podľa Šafárika je dokonca „slovenčina prirodzeným mostom k ostatným slovanským jazykom“, pretože má veľmi blízko k staroslovenčine – dávne mu spisovnému jazyku Slovanov.

■ NOVÁ SLOVENČINA

Šafárik súhlasil s tým, aby sa slovenčina v budúcnosti stala samostatným spisovným jazykom, ale táto nová slovenčina mala byť výsledkom dohody slovenských katolíkov, ktorí používali najmä bernolákovčinu, s evanjelikmi, ktorí pisali po česky. Navrhoval však, aby sa táto dohoda uskutočnila až niekedy v budúcnosti, keď národnostný útlak pominie. Dovtedy ešte odporúčal ostať pri spisovnej češtine v hláskosloví a celkovo v systéme spisovného jazyka českého a len v lexike, vo frazeológii a skloňovaní treba, podľa Šafárika, čerpať zo slovenčiny, aby český jazyk nadobudol slovenský kolorit a aby tak bol pre Slovákov zrozumiteľnejší.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Často sa upozorňuje, že spojka „nakoľko“ sa opakovane v komunikácii chybné objavuje namiesto príčinných spojok pretože, keďže, lebo. Příkladov je mnoho, za všetky: Píšem až dnes, nakoľko som včera nemala internet. Pokúsime sa priblížiť, prečo tento výraz nemožno používať na vyjadrenie príčiny.

O výraze „nakoľko“

Slovníky spisovnej slovenčiny uvádzajú, že „nakoľko“: 1. ako príslovkové opytovacie zámeno vyjadruje otázku týkajúcu sa miery (Nakoľko je živá naša poézia?), 2. ako podradňovacia spojka stojí na začiatku vedľajšej príslovkovej vety miery a zreteľa (Laika sa usmeje, nakoľko mu to opuchnuté ústa dovoľia; Nakoľko sa pamätám, bolo tam do 20 zvierat.). Vo funkcii spojky pri vedľajšej príčinnej vete sa objavuje v Historickom slovníku slovenského jazyka (1992) v prameňoch z 18. storočia: aby (...) obyľga slobodne pokosil, naľkoľko na geho luky ge zasgate. Rovnakú funkciu pripúšťa aj Slovník slovenského jazyka z roku 1959 – 1968 s obmedzením na knižný štýl a Morfológia slovenského jazyka (1966) na odborný štýl. Krátky slovník slovenského jazyka z roku 2003 však už toto použité hodnotí ako nesprávne.

Výraz „naľkoľko“ má druhotne aj spájajúcu funkciu. Vzťahný význam spôsobuje, že môže uvádzať vedľajšiu vetu v súvetí. Utvára súvzťažnú dvojicu s výrazom „naľkoľko“, podobne ako ten – kto, taký – aký a i. Práve tento výraz je signálom vzťahu, ktorý sa pomocou vety vyjadruje. Napríklad S. Czamel (1902) upozorňuje na to, že v písanom jazyku sa spolu píšú dvojčlenné spojky (a iné výrazy), „ktoré obapolne dopĺňujú sa svojím významom utvária nový, samostatný pochop“ (s. 281): Naľkoľko ti verím, naľkoľko pravdu hovoríš. Na druhej strane však, „ako náhle prestanú byť spojkami ich členy, píšú sa osobitne“. Na ľkoľko čiastok delí sa svet, na ľkoľko. Stav v dnešných spojkách je výsledkom zložitého vývinu. Spojka „naľkoľko“ vznikla zrazením pôvodne samostatných slov, pričom sbežne sa používa aj „na ľkoľko“. Viete, na ľkoľko dovolenky máte nárok?

Príslovkový význam sa konkretizuje ako miesto, čas, príčina, spôsob (v rámci neho miera a zreteľ). Každý z uvedených významov má svoj korelát v osobitom opytovacom príslovkovom zámenе. Vedľajšie vety príslovkové uvádzajú osobité spojky, a keďže sa na nadradený člen viažu len voľne, vzťah k nemu sa musí vyjadriť zreteľne. Takmer všetky príslovkové spojky majú úzky jednoznačný význam. To sa týka aj spojky „naľkoľko“.

Prečo nie význam príčiny? Dôvodom je skutočnosť, že ide o kvalitatívne odlišné príslovkové, okolnostné vzťahy. Zatiaľ čo miera a zreteľ sú vnútorné aspekty deja, príčina je stránkou vonkajšou.

Výraz „naľkoľko“ sa nepoužíva na vyjadrenie príčinného vzťahu, jeho použitie vytvorí významový rozpor: Film nie je ekonomicky náročný, naľkoľko osemdesiat percent sa odohráva v exteriéroch. Ten sa prehľbuje, ak si uvedomíme súvislosť s kvantitatívnym významom zahrnutom vo výraze „ľkoľko/ľkoľko“. Toto opytovacie zámeno obsahuje apel na odstránenie neurčitosti výpovede. Adekvátnou odpoveďou je vyjadrenie miery pomocou istej kvality: Vláda si musí uvedomiť, naľkoľko je táto otázka dôležitá.

Alexandra CHOMOVÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB V Banskej Bystrici

NÁZOR

Staré príslovie hovorí, že nikto učený z neba nespadol. Neznámy spoluautor k nemu dodal: Ale hlupákovo ako keby zhadzovali. Tento výsledok ľudovej tvorivosti mi príde zakaždým na um, keď si spomeniem na svoje študentské časy. Ako prváci na fakulte sme si krátili čas medzi dvomi prednáškami debatou. Niektorí z bratislavských spolužiakov sa pochválili, že bol v nedeľu v Slovenskej filharmónii. Na otázku, čo hrali, odpovedal suverénne že Bacha. Spolužiacka Evička sa chcela zapojiť do debaty a vyhrkla: „Bach? To sú tie sláčky.“

Nevedomosť a arogancia

Nastala všeobecná veselosť a ešte celý semester sme dotýčnej tie nešťastné sláčky otlkali o hlavu. Samozrejme, nikto nemôže vyžadovať od čerstvo plnoletej mladej dámy z mestiečka na strednom Slovensku, aby vedela spamäti vymenovať všetky Beethovenove symfónie a ku každej pripojiť zasvätený výklad. Na druhej strane verím, že kým sa Evička prehrýzla celým náročným štúdiom, tak sa na ňu veľa z kultúrneho prehľadu v hlavnom meste nalepilo, a aj keď absolvovala technický smer, určite nebude pokladať Mozarta za majiteľa čokoládovne vo Viedni, ktorý vymyslel slávne cukrovinky Mozartkugeln, po našom šteklivejšie označované aj ako Mozartove gule.

Skrátka, človek, ktorý prichádza do styku s aspoň podmienečne kultúrnym prostredím, si hrany svojho (ne)vnímania kultúry chtiac-nechtiac obrusuje. Práve preto ma nedávno tak trochu šokovalo vyjadrenie istého zrejme mladšieho muža, ktorý sa v internetovej diskusii pustil do niekdajšieho prednovembrového ministra kultúry, ale najmä básnika Miroslava Váľka. Nenechal na ňom nitku suchú, pričom sa často opakovali slová ako boľševik, komunistický papaláš a ničiteľ skutočnej kultúry. Napokon z diskusie vysvitlo, že dotýčny Váľkove básne nečítal. Odvodňoval to tým, že jednak pokézu nečíta a jednak by sa nikdy neznižil k tomu, aby si ničil vkus nejakými komunistickými častuškami. Tu už nejde o prostú nevedomosť našej niekdajšej spolužiačky, ktorá odchovaná Elánom, Modusom, Hankou Zagorovou a ďalšími popidolmi sedemdesiatych rokov sa k Bachovi či Mozartovi musela prepracovať, a dokázala to. Aj keď sa z nej zrejme nestala hrdá majiteľka permanentky do filharmónie, vedela aspoň, že ide o nesporné kultúrne hodnoty preverené časom. Áno, Miroslav Válek bol rozpoltená postava našej kultúrnej, ale aj politickej scény, čo sa nesporne odrazilo aj v jeho tvorbe. Na strane druhej to bol jeden z kľúčových slovenských básnikov 20. storočia. Jeho tvorba zásadne ovplyvnila a ovplyvňuje stále nové generácie básnikov a poetiek. A keď sa niekto s arogantnou bohorovnosťou začne obtierať o jeho osobnosť, neprihádza mi nič iné na myseľ ako záverečné verše z jeho básne Šachy: ...Partiu občas vyhrávajú kone / jedine kráľ však môže dostať mat.

Maroš M. BANČEJ

Príbeh Rómea a Júlie zo Sarajeva dojíma svet aj po dvadsiatich rokoch

Silné a dojímavé protivojnové posolstvo

Od nášho balkánskeho spolupracovníka Martina JARINKOVIČA

Je to už dvadsaťtri rokov, ktoré delia Sarajevo od tragédie, čo dojala celý svet a stala sa námetom pre umelcov, filmárov či publicistov. Ako konštatovali už mnohí dokumentaristi a publicisti, tragický príbeh dvoch mladých ľudí, ktorí verili, že láska je silnejšia než všetko zlo, sa stal nielen symbolom utrpenia Sarajeva, ale aj univerzálnym protivojnovým posolstvom.

Sarajevský Srb Boško Brkič a sarajevská Bosnička Admira Ismičová sa spoznali v prvom ročníku gymnázia. Zakrátko na to, v zime roku 1984, sa začal ich vzťah. V Sarajeve v tom čase súťažili športovci na hrách zimnej olympiády. Mesto sa dostalo do pozornosti svetových médií a užívalo si svoju slávu. Sarajevčania boli v eufórii. Mesto sa stalo mediálnym symbolom úspechu a blahobytu socialistickej Juhoslávie. Mladý pár si užíval atmosféru mesta, v ktorom obaja vyrastali. Rodičia proti ich láske nenamietali. Ako uviedla Boškova matka v dokumentárnom filme lokálnej Rádiotelevízie Kruševac, v tom čase nebolo až také dôležité, či ten druhý je Srb, Chorvát alebo moslim (Bosniak), všetci boli Juhoslavia. V podobnom duchu sa pre rôzne médiá vyjadrili aj Admirini rodičia. Jednoducho, Sarajevo bolo vtedy spoločným mestom pre všetkých. Boli to však zároveň posledné odblesky definitívne skončenej Titovej éry. Nikto vtedy ešte netušil, že tragédia, ktorá rozmetá Juhosláviu, sa neúprosne blíži.

■ BRATOVRAŽEDNÁ VOJNA

Koncom osemdesiatych a začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia sa situácia dramaticky vyhrotila, až dospela k prvým vážnym incidentom v Slovinsku, neskôr k otvorenej vojne v Chorvátsku i v Bosne a Hercegovine. Juhoslávia, spoločná vlasť všetkých, sa začala nezastaviteľne drobiť. Nekontrolovaný rozpad so sebou priniesol nečakané následky pre dovtedy pospolu žijúcich ľudí. Sused susedovi sa zrazu stal nepriateľom na život a na smrť. Mnohé zmiešané rodiny sa rozpadli, či sa postavili proti sebe. Diali sa dovtedy nepredstaviteľné veci. Tiekla krv, dochádzalo k zločinom. Zabiť niekoho už nebolo neprekročiteľným imperatívom. Kamaráti zo školských lavíc či z detských ihrísk jedného sídliska pod svojimi národnými symbolmi a zástavami zrazu bez milosti mierili a strieľali na seba z nepriateľských línií. Sarajevo sa v apríli 1992 dostalo do srbského zovretia. Srbi z mesta väčšinou utiekli, či boli vyhnaní, alebo zabíjajú. Z pôvodných sedemdesiatistických Srbov ostal v meste málokto, a tí, čo ostali, trpeli spolu s bosnianskymi moslimami. Boško Brkič bol jedným z nich, odmietol odísť s matkou a bratom do Srbska. Chcel ostať so svojou láskou v meste plnom utrpenia. Srbské obklúčenie, ostreľovanie a boje o Sarajevo boli kruté a priniesli mnoho obetí na životoch, hovorí sa o celkovom počte od jedenásťtisíc do štrnásťtisíc (najviac zahynulo Bosniakov, ale medzi obeťami boli aj Srbi a Chorváti). Mesto trpelo v obliehaní dlhšie než Leningrad za druhej svetovej vojny. Nebolo čo jesť, niekedy ani piť, človek si nebol istý životom nielen pre ostreľovanie, ale aj pre kriminálne živly, ktoré sa v meste priživovali na vojnovom nešťastí.

■ PLÁNY NA ÚTEK

Ako povedal v dokumentárnom filme Tiny Jelin-Dizdarovej Admirin otec Zijah (Zijo) Ismič, nikto nečakal, že konflikt bude taký krvavý. Postupom času sa stal život v Sarajeve neznesiteľný. Zvlášť pre Boška, ktorý sa ocitol uprostred tohto vzájomného zabíjania. Mladý

pár sa zhodol, že najlepšie bude, ak skúsia spoločne ujsť z vojnového utrpenia niekam preč, kde by ich šťastiu nič nebránilo, založiť si

rov na srbskú stranu, keď sa ozval nečakaný výstrel ostreľovača, ktorý okamžite usmrtil Boška. Vzápätí nasledoval druhý výstrel, ktorý

Sarajevskí Rómeo a Júlia – Boško BRKIČ a Admira ISMIČOVÁ

Sedem dní mŕvi v spoločnom objatí na moste smrti.

rodinu a začať nový život. Tentoraz Admira nedala na rady svojich rodičov. Svojho partnera bola rozhodnutá nasledovať na kraj sveta.

Jedinú možnosť úniku videli v úteku na srbskú stranu. O ich ďalších plánoch jestvuje viacero dohadov. Podľa dokumentu T. Jelin-Dizdarovej mali namierené najprv do Kruševca za Boškovou matkou a potom do Kanady, ktorá mala byť ich cieľovou stanicou. Samotná Radmila Brkičová – mládenčova matka, pre lokálnu televíziu z Kruševca uviedla, že mladí smerovali do Belehradu, kde sa údajne chceli zosobášiť a potom pokračovať niekde na Západ. Túto verziu potvrdila vo svojej výpovedi pre bosnianský denník Dnevni Avaz aj Admirina matka Nejra Ismičová. Podľa najnovšej výpovede Zija Ismiča, ktorú uviedla vo svojej reportáži k 23. výročiu tragédie bosnianska komerčná televízia TV1, však mala byť cieľovou stanicou mladého páru naša Bratislava, kde sa usadil Admirin profesor zo školy, ktorý im na začiatok prisľúbil pomoc.

■ TRAGÉDIA NA MOSTE

Najvhodnejším miestom na únik z obklúčeného mesta bol prechod cez most Vrbanja na rieke Miljacka, ktorá na tom úseku oddeľovala srbské pozície v štvrti Grbavica od zvyšku Sarajeva, ktoré držali v rukách moslimovia (Bosniaci). Vďaka Boškovým kontaktom sa podarilo dohodnúť na srbskej i moslimskej strane voľný prechod v dohodnutý deň a čas. Boško a Admira verili svojim spolužiakom v uniformách na oboch znepriatelených stranách. Podľa slov Boškovo kamaráta Amira Šuloviča viac sa obával, že po prechode bojovej línie ho povolajú do vojska než rizik samotného prechodu. V osudný deň 18. mája 1993 o 17. hodine zaľúbenci spoločne vybehli na päťdesiat metrov dlhý most. Chýbalo im ešte niekoľko málo met-

smrteľne zranil dievčinu. Admira sa po páde na zem ešte vládala doplaziť k Boškovi a objasť ho.

■ SEDEM DNÍ...

Podľa výpovede Admirinho otca pre noviny Dnevni Avaz nasledovali ďalšie dva výstrely, ktorými ju snajper dobil... Admira v smrteľnom krčí objímajúc svojho životného partnera do desiatich minút vydýchla naposledy. Ich telá ostali na moste ležať dlhých sedem dní, až sa napokon moslimskému oddielu zajatcov Vojska Republiky Srbskej podarilo pod rúskom noci úspešne uskutočniť evakuáciu tiel z mosta.

Admirin otec v spomínanom filme uviedol, že o smrti dcéry a budúceho zaťa sa dozvedeli až po týždni. Zijah Ismič sa v zúfalom úsilí zorganizovať odvoz tiel obrátil aj na UNPROFOR, kde ho však odbili, nechceli nič riskovať, kým obe strany nevyhlásia prímerie. Telá Boška a Admiry pochovali na srbskom vojenskom cintoríne v Lukavici. Neskôr po vojne, v roku 1996, boli na želanie Admiriných rodičov premiestnené na sarajevský cintorín Lav. Tu, hneď poniže ich spoločného hrobu, spočíva popol amerického novinára a vojnového reportéra agentúry Reuters Kurta Schorka, ktorý prvý priniesol reportáž o „sarajevskom Rómeovi a Júlii“. Ako uvádzajú bosnianske médiá, Kurt bol natoľko dojatý ich príbehom, že si želal, aby ho pochovali pri Boškovi a Admiry, symbole sarajevského utrpenia. Jeho vôľa sa naplnila predčasne, po tom, čo v roku 2000 tragicky zahynul pri výkone svojho povolania v africkej Sierra Leone.

■ VOJNA SLOV

Vražda Boška a Admiry – Rómea a Júlie zo Sarajeva, ako ich západné médiá nazvali, bola akosi automaticky daná za vinu Srbom, ktorí mediálnu vojnu prehrali už na začiatku rozpadu Juhoslávie.

Srbi sa stali tými „zlými chlapcami“ balkánskeho konfliktu v projekcii západnej mediálnej mašinérie. Na tento cieľ sa využíval a zneužíval akýkoľvek propagandisticky vhodný skutok na srbskej strane a ak taký práve nebol poruke, na rad prišli aj rôzne narafigené zločiny spáchané údajne Srbmi, ktoré sarajevské médiá tak rady prepierali. Lenže pravda vždy nakoniec vyjde na svetlo. Tak sa stalo aj to, že počas procesu s Radovanom Karadžičom vyšlo najavo, že za vraždou mladého páru na úteku stoja príslušníci bosnianskej (moslimskej) špeciálnej jednotky „Ševe“ (škovránkovia). Podľa bosnianskeho denníka Dnevni Avaz bývalý príslušník Služby štátnej bezpečnosti Bosny a Hercegoviny Edin Garaplija dosvedčil pred Haagským tribunálom, že paravojenská formácia tejto služby „Ševe“ má na svedomí viac zločinov, ktoré boli pripísané srbskej strane. Zámerom bolo očierniť Srbov a vyprovokovať Západ k priamemu vojenskému zásahu voči nim.

■ ZABÍJANIE ŠKOVRÁNKOV

Okrem iného snajper od „škovránkov“ v roku 1995 zabil francúzskeho príslušníka UNPROFOR. „Ševe“ zorganizovala fingo-vaný atentát na vysokého dôstojníka Armády Bosny a Hercegoviny Sefera Haliloviča, ktorý sa dostal do konfliktu s oficiálnym Sarajevom. Pri atentáte, ktorý mal padnúť na Srbov, zahynula Halilovičova manželka a jej brat. „Ševe“ má tiež na svedomí aj snajperské vraždy civilov v sarajevskej štvrti Grbavica. Podľa Garapliju, ktorý bol šéfom protiteroristického tímu Služby štátnej bezpečnosti Bosny a Hercegoviny, všetky tieto zločiny, vrátane vraždy Boška Brkiča a Admiry Ismičovej, priznal počas výsluchu veliteľ spomínanej jednotky Nedžad Herenda. Výsluchu ho podrobili v rámci vnútorného vyšetrovania, ktoré viedlo k faktickému zrušeniu spomínanej špeciálnej jednotky. Ako k prípadu dodávajú srbské médiá, Garaplija za angažovanie sa na obhajovanie spomínaných zločinov, v rámci ktorého preukázal nezaujatý profesionálny prístup, mal problémy s nadriadenými a dokonca si odsedel dva roky vo väzení, kým ho Najvyšší súd Bosny a Hercegoviny oslobodil a prepustil na slobodu.

■ HUMANISTICKÝ ODKAZ

Bez ohľadu na okolnosti príbehu deväťročnej vernej lásky Boška a Admiry – Rómea a Júlie zo Sarajeva, ostáva univerzálnym humanistickým protivojnovým odkazom. Je varovným prstom pred hrôzami vojny, z ktorých sa ľudstvo nie a nie poučiť. Zvlášť intenzívne rezonuje v dnešných neistých časoch novej studenej vojny, v ktorých nikto nevie, či sa nestane ešte niečo horšie.

Tento príbeh môže mať aj pre nás Slovákov osobitné posolstvo. Vždy, keď si pomyslím na to, že kým naša generácia na Slovensku prežívala šťastné detstvo či mladosť, naši rovesníci v Juhoslávii zažívali najväčšiu traumu svojho života, mnohí prišli o strechu nad hlavou, o svojich rodičov či blízkych, alebo sa sami stali obeťou vojny.

Tragédia rozpadu Juhoslávie so svojimi desivými a hrôzostrašnými epizódami by nám mala vždy pripomínať, ako sme ľahko, bezbolestne a najmä bez preliatej krvi prežili rozdelenie Česko-Slovenska a vznik Slovenskej republiky. Samostatného štátu, ktorý nám spadol do lona takmer nečakane po toľkých rokoch túžob a úsilia niekoľkých generácií. Tento štát si však mnohí z nás akosi nevážia. Či je to nedostatkom povedomia v ľuďoch, alebo je to tým, že čo človek dostane bez obetí, to mu nie je drahé?

Akceptujeme mentalitu prisťahovalcov, oni musia rešpektovať náš etos
Islam otvára dvere naša kultúra ničoho

Štefan SVÄTOJÁNSKY – Foto: archív SNN

V čase, keď v Taliansku v roku 2000 vyšla štúdia Davida Righiho Islam a kresťanstvo, kardinálom v Bologni bol Giacomo Biffi (1928 – 2015). Pod jeho vedením biskupi regiónu Emilia Romagna vydali spomínanú štúdiu, aby svojim veriacim objasnili zásadné rozdiely medzi týmito veľkými svetovými náboženstvami. Táto publikácia vyšla nedávno aj v slovenčine ako štyridsiaty prvý zväzok Linea recta brevissima (Bratislava, Ústav dejín kresťanstva, LÚČ).

Už v čase vydania štúdie bol kardinál Giacomo Biffi považovaný za najmenej „politicky korektného“ kardinála. Keď sa ho opýtali: „Eminencia, aj vy si myslíte, že Európa buď bude kresťanskou, alebo nebude?“ Kardinál odpovedal: „Ja si myslím, že Európa sa alebo opäť stane kresťanskou, alebo sa stane moslimskou. Čo sa mi však zdá bez budúcnosti, je „kultúra ničoho“, bezbrehá a bezobsažná sloboda, skepsa, ktorá sa vydáva za intelektuálny prínos – a zdá sa, že toto je prevládajúci postoj Európanov, viac-menej bohatých, pokiaľ ide o materiálne prostriedky, ale chudobných na pravdu... Táto „kultúra ničoho“ nebude vstave zvládnuť ideologický útok islamu, ktorý nastane. Iba znovuoobjavenie „kresťanskej udalosti“ – ako jedinej spásy pre človeka –, a teda iba rozhodné zmŕtvychvstanie dávnej duše Európy nás môže priviesť k inému výsledku.“ napísal deň po kardinálovej smrti v nekrológu Renato Farina pre denník Il Giornale 12. júla 2015.

■ ABSENCIA NÁDEJE

„Predtým, než my dostaneme možnosť spoznať zvyky, obyčaje a mentalitu prisťahovalcov, je tu naozaj morálna povinnosť, aby oni, imigranti, spoznali presvedčenie, zvyky a mentalitu ľudí, medzi ktorých sa žiadajú usídlieť. Od nich treba požadovať, aby sa priblížili s rešpektom a s otvoreným srdcom k nášmu svetu, ako

sa patrí tomu, ktorý neprichádza do neobývanej púšte a divočiny, ale do stáročnej kultúry a všeobecne uznávanej civilizácie s bohatým kultúrnym dedičstvom a tradíciou. V opačnom prípade by mohli byť preto a plným právom obvinení z necitlivosti a arogancie voči hostujúcej krajine, čo sa vo viacerých krajinách vytykalo istému typu kolonializmu v minulosti,” napísali biskupi v úvode štúdie (s. 6).

Žiaľ, duchovná chudoba mnohých ľudí našej doby – ako to vyjadril aj kardinál Biffi – je predpokladom toho, že na islam hľadajú ako na možnú alternatívu

k nezmyselnosti a nedostatku nádeje v spoločnosti, ktorá stratila akýkoľvek vzťah k nadprirodzenému. Pre tých, ktorí prijali ako štandardnú normu svojho konania evanjeliový zákon lásky, stať sa moslimom, je to najnepravdepodobnejšie z pokúšeni, do ktorého by mohli upadnúť.

■ HISTORICKÉ POUČENIA

Nie je to preto, že by kresťanstvo bolo lepšie náboženstvo ako islam, ale jednoducho to sú neporovnateľné skutočnosti. Je to neporovnateľné, lebo kresťanstvo je nielen náboženstvo, ale tu ide

o spoluúčasť človeka na Božom živote skrze Kristovo vykúpenie.

Autor pripomína zrážku kresťanského a moslimského sveta prakticky od začiatku vzniku islamského spoločenstva cez bitku pri Poitiers v roku 732, pri Lepante v roku 1571 až po tú pri Viedni v roku 1683. História a poučenia z nej nemôžu a nesmú upadnúť do zabudnutia. Naopak, musíme ich poznať a skúmať v ich krutosti, aby sme zabránili revizionizmu alebo triumfalizmu.

V ďalšom texte autor porovnáva a vysvetľuje rozdiely medzi kresťanstvom a islamom v rozličných otázkach života spoločnosti i jednotlivca.

Prof. Davide Righi udáva šesť charakteristík islamu a kresťanstva:

1. Korán potvrdzuje jedinečnosť Boha.
1. Vtelenie Božieho slova ukázalo jedinečnosť a trojjednosť Boha.
2. Človek nedokáže Boha pochopiť, lebo je transcendentný a nepochopiteľný.
2. Boha nemožno poznať, ale v Ježišovi Kristovi sa on chcel dať spoznať.
3. Pravda zaručená zákonom Koránu musí byť aplikovaná v živote.
3. Človek je zo svojej prirodzenosti schopný poznať a milovať Boha.
4. Zjavenie Koránu je posledným a konečným zjavením.
4. Boží plán v dejinách má svoj vrchol vo vteleaní Ježiša Krista, Božieho Syna.
5. Spoločenstvo veriacich a boží zákon (šaría) tvoria záruky a práva jednotlivca.
5. Ježiš Kristus prijíma každého človeka ako svojho brata.
6. Začlenenie sa do spoločenstva veriacich, nie je len náboženského charakteru, ako ho chápeme my, ale aj politické, hospodárske a kultúrne.
6. Cirkev nemá v úmysle byť nejakým politickým systémom, ani nijaký

nechce nahradiť, a nemá za cieľ pozemské kráľovstvá, ale dosiahnutie Božieho kráľovstva.

Rozdiel v spoločenských poriadkoch je tiež v tom, že katolícka cirkev uznáva Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, zatiaľ čo v mnohých islamských spoločenstvách zákon šaría stojí nad ľudskými právami.

■ RODINA A TRADÍCIE

Aj dnes v krajinách s moslimskou väčšinou nie je prípustné zanechať islamskú vieru a prijať inú, pričom človek riskuje odsúdenie na smrť. Korán, pokiaľ ide o náboženskú slobodu a apostáziu, sa vysvetľuje rozdielne a celá váha tradície spočíva na interpretácii textu. To, čo platí pre katolicizmus, je princíp zakotvený v súčasných západných právnych poriadkoch – sloboda svedomia jednotlivca, ako o nej hovorí aj Druhý vatikánsky koncil.

Autor porovnáva tiež kresťanskú a islamskú rodinu, poukazuje na problémy zmiešaných manželstiev, navrhuje aj pastoračné prístupy, pričom však jasne hovorí, že v Európe sme prešli od prítomnosti moslimov k prítomnosti islamu. Tento problém začal vo Francúzsku v roku 1976 usadením sa na francúzskom území – so statusom francúzskych občanov – veľkého počtu moslimov, synov moslimských emigrantov. V Taliansku je imigrácia a následná prítomnosť emigrantov moslimov neustále narastajúcou realitou a mnohí sa pýtajú, či islam, najmä prostredníctvom emigrácie a vysokej pôrodnosti, vyššej, ako je európsky priemer, pomaly, postupne nezaplaví a neovláadne Európu, aby ju premenil na „islamskú krajinu“?

Keď Davide Righi v roku 2000 napísal tieto riadky, určite netušil, čo sa bude diať v Európe v roku 2015 a 2016. Talianskym katolíkom, žiaľ, jeho publikácia veľmi nepomohla... Preto vďaka za jej slovenské vydanie.

Toto svedectvo je pravdivé

Jozef Rydlo a kolektív autorov, Vydavateľstvo Post Scriptum, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Kniha spomienok Testimonium hoc verum est vychádza k deväťdesiatinám jedného z našich najznámejších historikov, katolíckeho kňaza saleziána, univerzitného profesora Milana S. Ďuricu, čestného člena Slovenského ústavu v Ríme, ktorý sa aj vo svojom vysokom veku teší dobrému zdraviu, jasnej mysli a pracuje v plnom tvorivom nasadení.

Kniha vyšla v edícii Libri Historia Slovaciae a na jej 416 stranách sa zišlo päťdesiatpäť autoriek i autorov zo Slovenska i zo zahraničia, ktorí pri tomto vzácnom životnom jubileu spontánne spomínajú na človeka, ktorý našim národným dejinám vrátil ich slovenskú tvár. Spomienkami na jubilanta prispeli osobnosti ako kardinál Korec, biskupi D. Hrušovský, V. Judák a Š. Vrablec, intelektuáli J. Binder, P. Liba, J. Szelepcsényi, básnici B. Belák, T. Klas a T. Križka, historici T. Černák, P. Demjanič, M. Homza, M. Lacko, R. Letz, B. Katrebová, J. Šimončík, P. Zubko, jazykovedci J. Kačala a D. Vergesová, pádovskí študenti M. De Martiniová, M. Guidiová, J. Hnilica, M. Jedličková, E. Maggiová, S. Moyšová, J. Rydlo, vydavateľka A. Kolková a ďalší. V knihe sú zaradené aj dve štúdie staršieho dáta o živote a diele Milana S. Ďuricu z pera niekdajšieho profesora románskej filológie Slovenskej univerzity v Bratislave E. Žatku a z pera A. Viscu, ktorý dlhé roky prednášal slovenský jazyk a literatúru na štátnej univerzite v Ríme a venoval sa literárnej komparatistike.

Knižnú „kyticu vďaky, obdivu a úcty slovenskému historikovi Milanovi S. Ďuricovi“ skrášľujú ilustrácie akademikej maliarky J. Bergerovej z Prahy, akademického sochára A. Illečka a nebohého parížskeho medailéra V. Schiffera.

(amh)

MEDAILÓN

Kultúrne prostredie danej spoločnosti poznamenávajú významné, ale často aj nenápadné osobnosti, o ktorých sa po rokoch od ich aktívnej kariéry už tak veľa nehovorí. No veľakrát práve tieto osobnosti poznamenali a sprostredkovanie poznamenávajú kultúrne prostredie okolo významnými impulzmi. Medzi takého osobnosti nesporne patrí aj operná speváčka Nina HAZUCHOVÁ.

Život v znamení opery

Pochádza z rodiny ruských emigrantov, ktorí ušli pred boľševickou revolúciou do vtedajšieho Česko-Slovenska. Narodila sa v Brne. Lenže jej osudom sa napokon stala Bratislava a naša prvá scéna – Opera Slovenského národného divadla. Od detstva priťahovalo živú, bystrú a smelú Ninu javisko, balet a spev. A tak po gymnáziu v Bratislave a potom v Banskej Bystrici študovala na Štátnom konzervatóriu v Bratislave spev a už v treťom ročníku bratislavského konzervatória sa dostala k angažmánu v Opere SND. Školu ukončila už ako sólistka Opery SND. Hudobní kritici nešetřili chválou: „Precítenosť a oduševnenosť, ako aj neopakovateľné spojenie artikulácie spolu s jedinečne vedenými legatívnymi líniami, skvelá rezonancia hlasu a kultivovaný prejav sú charakteristickými vlastnosťami Niny Nadeždy-Hazuchovej.“ Vytvárala závažné dramatické, lyrické a koloratúrne postavy i charakterové roly, ktoré tvoria základ mezzosopránového odboru. Okrem toho vytvorila veľa postáv v dielach súčasných slovenských skladateľov (Holoubka, Suchoňa, Ciklera, Freša, Urbanca, Beneša), bola súčasťou slávnostných premiér a uvedení národných oper, ktoré boli udalosťou modernej hudobno-dramatickej tvorby. Okrem toho patrila k vyhľadávaným koncertným umelkyniam a úspešne pôsobila aj ako pedagogička na VŠMU. V týchto dňoch oslávila Nina Hazuchová krásne jubileum – deväťdesiat rokov. Slovenské národné divadlo pre oslávenkyňu pripravilo slávnostný večer a redakcia SNN jej touto cestou úprimne blahoželá!

(mab)

HUMORESKA

Máme na krku leto a začíname sa potiť. Väčšina ľudí sa teší zo slniečka, ktoré nás skusmo griluje, ale existuje aj skupinka ľudí, ktorí sa potia, aj keď trebárs sedia v klimatizovanej kancelárii. Teraz nemám na mysli politikov. Tí aj tak čochvíľa pomaširujú na parlamentné prázdniny, poniektorí oddychnúť si od ničnerobenia. Mám na mysli novinárov, ktorí s obavami očakávajú uhorkovú sezónu. Ako majú, preboha, zaplniť panenské stránky svojich periodík čímsi zaujímavým pre čitateľov? Migranti už sú otrepaní, rovnako ako tie dookola opakované fotky s pár

ženami vlečúcimi decká a s nejakým tým opálenejším chlapíkom, keďže skutočné fotky davu dobre živých a oblečených mladých juncov s najnovšími smartfónmi v rukách akosi nepasujú do srd-

kolo, kolo mlynské. Chce to jednoducho niečo uletené, tému, o ktorej by mohli prehodiť zopár slov manželky pri káve alebo manželia v krčme. Jednu takú vypradli u susedov v Čechách.

O paradajkách a iných letných huncútstvach

celomného obrazu chudákov s holým zadkom, ktorí utekajú pred hrôzami vojny.

Takže táto téma je pasé, rovnako ako politické prekáračky v košari multi otecka Kollára. Nikto súdny predsa nečakal, že sa tá nesúrodá partička, ktorá si do názvu ako vtip zamontovala rodinu, pochyťá za ruky a začne svorne tancovať v parlamente

Mladá deva sa rozhodla usporiadať žúr a pozvala naň svojich internetových priateľov s tým, aby správu po sociálnej sieti posielali ďalej. Skončilo sa to tak, že niekoľko stovák žúruchtivých jedincov musela v stredu podvečer rozháňať zásahová jednotka. Darma je, v Ostrave to žije, aj keď občas ľudskou hlúposťou. To je presne ten typ správy,

ktorý sa na leto hodí ako klobúk na plešinu. Lenže nedávno som naďabil na skutočne exkluzívnu uhorkovú správu. Nemenovaná španielska rodina, ktorá si privyrábala pestovaním paradajok,

mala chorého strýka, ktorý celý život užíval pomerne slušné kvantá antidepresív. Keď sa odobral na večnosť, ostala po ňom poriadna kôпка týchto dnes takých populárnych liekov. Rodičia preto nakázali synovi, aby sa ich pokiaľ možno ekologicky zbavil. Ten to pochopil svojisky a v rámci prirodzenej pubertálnej lenivosti ich jednoducho vysypal

do záhradnej nádrže, kde rodinka zbierala dažďovú vodu na polievanie záhrady. Po čase sa domáci nestačili čudovať, aké obrovské paradajky sa im urodili. Vložili sa do toho vedci a zistili, že paradajky po masívnej dávke antidepresív jednoducho driemali, a preto mohli veľkú časť živín presunúť na tvorbu plodov. Keď som túto správu s úžasom dočítal, tak som konštatoval, že zaujímavé by bolo, keby ich nebohý strýko trpel chronickou zápchou a ostalo by po ňom kvantum preháňadiel. Rodinka by sa ráno išla pozrieť na svoje paradajky a celý skleník by bol zastriekany kečupom...

Marek DANKO

POZVÁNKY

■ **ZUZANA HLAVATÁ A ŠTEFAN PODUŠEK – DVAJA RACI.** D MS Galanta. Výstava potrvá do 30. 6. 2016.

■ **SLOVÁCI V RUMUNSKU** – Martin SNM EM. Výstava potrvá do 30. 8. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/vystava-slovaci-v-rumunsku/>.

■ **ZAHRAJTE MI TICHUČKO...** – výstava krojovaných bábik z podtatranského kraja v priestoroch PK v Poprade, Podtatranská ul. 1. Výstava potrvá do 30. 6. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/zahrajte-mi-tichucko/>.

■ **FOLKLÓR PREŠOV 2016** – XII. ročník festivalu; 23. 6. 2016 o 15. h na Pešej zóne v Prešove. Každý súbor má k dispozícii asi osem minút na vystúpenie. Vašu účasť potvrdte do 14. 6. 2016 písomne na adresu: MO MS, Jarková 2, Prešov alebo na 0905/656 377, alebo na dms.presov@matica.sk. V prípade nepriaznivého počasia sa podujatie uskutoční v inom termíne. Zmena programu vyhradená.

■ **CIFROVANÉ SRDCOM** – výstava akademického sochára Štefana PELIKÁNA. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/cifrovane-srdcom-vystava-akademického-sochara-stefana-pelikana/>. Výstava potrvá do 23. 6. 2016.

■ **KRÁSA UKRYTÁ V KROJI** – výstava, D MS Nitra. Potrvá do 31. 7. 2016. Účasť treba nahlásiť vopred 0918/113 212 alebo na dms.nitra@matica.sk.

■ **SPOMIENKA na 155. výročie úmrtia P. J. Šafárika** – 26. 6. 2016 o 10. h, kostol ECAV Kobeliarovo.

Tvorivé dielne pre deti – technika Arttex, maľba na hodváb, keramická dielňa; 6. – 9. 7. denne od 9. do 12. h. D MS Galanta. Vstup dve eurá za 1 deň.

■ **NEOGOTICKÝ KAŠTIEĽ** – tvorivé sympóziu pre verejnosť; 11. 7. 2016 o 10. h Galanta. Projekt TAPI pre Galantu. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/projekt-tapi-pre-galantu/>.

■ **ZÁJAZD do skanzenu Slovenskej dediny pri Martine** – 26. 6. 2016; odchod autobusu o 7. h od MDK Brezno. Cena zájazdu päť eur. Bližšie info: <http://matica.sk/events/event/zajazd-do-skanzenu-slovenskej-dediny-pri-martine/>.

Varíme lekvár, varíme...

Varíme lekvár, varíme bol názov premiérového programu novozámockého mládežníckeho a detského folklórneho súboru Matičiarik, ktorým sa podvečer 10. júna 2016 mali i tí väčší milovníci folklóru predstaviť v spoločenskej sále MO Matice slovenskej. Podujatie otvorila organizačná vedúca súboru Jana Garajová, ktorá privítala prítomných. S radosťou skonštatovala, že medzi hosťami môže privítať i prvú absolventku zborového dirigovania na VŠMU a zároveň prvú profesionálnu dirigentku na Slovensku, Elenu Šarayovú - Kováčovú.

Text a foto: (rus)

Odišiel Roman Hofbauer – jeden z najaktívnejších národovcov

Národ potrebuje vlastný štát

Ján SMOLEC – Foto: archív autora

Publicistická činnosť Romana Hofbauera sa začala dávno – v polovici šesťdesiatych rokov. Desiatky jeho článkov boli zamerané na prírodu, pamiatky, inžinierske stavby, diaľnice, urbanizmus, architektúru, výstavbu miest i ochranu prírody. Rok 1989 však priniesol zmenu do spoločnosti i do jeho osobného života. Pôsobenie Romana Hofbauera v politike po roku 1990 ho postavilo pred nové skutočnosti. Toto obdobie je zaznamenané v knihe Slovom a písmom. Čas však bežal a beh udalostí sa zrýchľoval. Udalosti vtiahli Romana do aktívnej žurnalistiky. Združenie novinárov a vláda Vladimíra Mečiara mu udelila za aktívnu žurnalistiku Štúrovu cenu.

Čas preveril mieru hodnôt jeho publicistiky, rovnako ako preveril správnosť rozhodnutia voľby Slovákov vo veci smerovania Slovenska za križovatkou parlamentných volieb v roku 1998. Päť rokov po obnovení slovenskej štátnosti sa Slovenská republika a jej obyvatelia znova ocitajú na križovatke svojej vlastnej štátnej existencie a vlastného smerovania v rámci národných štátov európskej mozaiky súčasného sveta.

■ KRIŽOVATKY DOBY

Absurdne sa reprízuje situácia vojnového Slovenského štátu rokov 1939 – 1945, keď sa takisto po piatich rokoch samostatnosti, poznamenej negatívami doby, ocitlo Slovensko na historickej križovatke. V roku 1944 zvolilo protinacistický a protifašistický smer, ktorý sa však absurdne premietol do popretia vlastnej štátnosti, návratu do dvojnárodného štátu s Čechmi, z ktorého sa Slováci svojím autonómistickým hnutím v rokoch 1918 – 1938 dvadsať rokov vymaňovali. Slovenský národ sa tak zaradil v rokoch 1944 – 1945 medzi pravdepodobne ojedinelú kategóriu národov, ktorý vedome a chcene poprel svoju národnú a štátnu zvrchovanosť. Kým u iných národov sa národná zvrchovanosť akceptovala ako prirodzené a neodhateľné právo, vyplývajúce zo základných práv, u Slovákov to bola buď „kudla do zad“ voči českému národu či „buržoazný nacionalizmus“ voči svetovému komunizmu a proletárskemu internacionalizmu. Slováci svoj návrat do unitárneho Česko-Slovenska draho zaplatili v priebehu nasledovných takmer päťdesiatich rokov, keď hlásenie sa k slovenskosti a k Slovensku bolo dôvodom na perzekúcie, väzenie i popravy, keď o Slovákoch rozhodovali Beneš, Bačilek, Široký, Zápotocký, Novotný, no i Husák, Biľak, Jindra, Kolder, Kapek, Štrougal, Jakeš či v závere Čalfa s Havlom.

■ RYTIER ŽURNALISTIKY

Slovensko na dlhé obdobie upadlo do genetickej zásobárne českého národa, zdroja lacných pracovných síl a dislokácie ekologickej nepriaznivého priemyslu, energeticky i surovínovo vysoko náročného, ktorý vyrábala polotovary za umelo nízke ceny pre český finalizujúci a exportujúci priemysel. História všetkých štátov presvedčivo preukázala, že žiadnemu národu sa nedarí lepšie než vo svojom vlastnom národnom štáte. Na túto skutočnosť poukazoval aj dnes už nebohý Roman Hofbauer. Autorovi tohto článku to pred pohrebom pripomenul aj hlavný projektant slovenskej štátnosti Vladimír Mečiar, ktorý sa v Bratislave 7. júna zúčastnil na jeho pohrebe. Prišiel si osobne uctiť Hofbauerove zásluhy na vzniku slovenskej štátnosti. Záver práce žurnalistu je možný iba v dvoch prípadoch. Prvým je, ak sa jeho životná dráha naplnila a ukončila. Buď prirodzenou formou, ako to bolo u Vlada Mináča, alebo tak, ako to bolo u Vlada Clementisa. Takýto proces na Slovensku prežili desiatky znamenitých rytierov žurnalistiky po roku 1848, 1867, 1945, 1948, 1968.

Životný príbeh R. Hofbauera bol pestrý. Vyštudoval stavebnú fakultu. Od roku 1965 patril medzi najaktívnejších ochrancov našej kultúrnej minulosti, najmä stavebných pamiatok. Je aj spoluautor známej

Slovenská zástava sa Romanovi HOFBAUEROVI na rozdiel od iných poslancov nebrídila...

publikácie Bratislava nahlas, ktorá rozzúrila totalitných ideológov. Po takzvanej neželanej revolúcii sa stal primátorom Bratislavy. V prvých slobodných voľbách v roku 1990 ho zvolili za poslanca SNR. Patril medzi poslancov, ktorí získali najviac preferenčných hlasov. V marci 1991 po rozkole vo Verejnosti proti násiliu sa pripojil k Vladimírovi Mečiarovi, v ktorom videl najvhodnejšieho projektanta slovenskej štátnosti. Po voľbách v júni 1992 sa stal poslancom Federálneho zhromaždenia a ministrom dopravy.

■ POLITIK I PUBLICISTA

Roman Hofbauer patril medzi politicky najaktívnejších federálnych poslancov, ktorí presadzovali štátnu samostatnosť pre Slovensko. Rozdelenie Česko-Slovenska, či presnejšie zánik tohto štátu, považoval za logický, unikátny historický čin. Pokým iné dovtedy utláčané národy sa vyslobodzovali z područia utlačovateľov veľmi bolestne, ba až krvavo, my sme išli cestou rokovaní a dohody. Istý čas bol aj podpredsedom Združenia slovenských novinárov. Zaradil sa medzi politikov, ktorí vynikajúco spájali politiku s publicistikou.

Päť rokov po obnovení slovenskej štátnosti sa Slovensko a jeho obyvatelia ocitli na križovatke svojej vlastnej štátnej existencie a vlastného smerovania v rámci národných štátov súčasného sveta. Slováci sa v rokoch 1944 – 1945, podľa Hofbauera, zaradili medzi ojedinelú kategóriu národov, ktoré vedome a chcene poprel svoju národnú a štátnu zvrchovanosť. V obnovenom spoločnom česko-slovenskom štáte sa so Slováckmi zaobchádzalo ako s údajnými rozbíjačmi prvej republiky. Hlásenie sa k slovenskosti a k Slovensku bolo dôvodom na perzekúcie, väzenia a popravy. Potvrdzujú to prípady Clementisa i Husáka.

História presvedčivo preukázala, že nijakému národu sa nedarí lepšie než vo svojom vlastnom národnom štáte. Česká strana spočiatku zvolila cestu nekonštruktívnej nespokupráce. Čechoslovakistickými a svetoobčianskymi silami ustanovená a ovládaná Verejnosť proti násiliu zvrhla v Slovenskej národnej rade 23. apríla 1991 slovenskú legistímnú vládu Vladimíra Mečiara. To,

čo potom nasledovalo, Roman Hofbauer hodnotil ako prudké vzdutie sa vlny nesúhlasu zo strany Slovenska. K následne ustanovenému Hnutiu za demokratické Slovensko sa prihlásila časť federálnych poslancov zo Slovenska pod vedením Romana Zelenaya a v Slovenskej národnej rade pod vedením Romana Hofbauera.

■ S PROSÍKOM – KOLENAČKY

Vznik samostatného Slovenska zahraničie prijímalo so zdvorilou zdržanlivosťou. Šesťdesiatpäť štátov sveta nás však uznalo už v prvom roku existencie. Našli sa však aj proroci, ktorí predpovedali, že samostatné Slovensko sa čoskoro zrúti a kolenačky prosiac vráti sa do pôvodného spoločného štátu. Úspešnosť Slovenska však paradoxne začala budiť nervozitu v transeurópskych i transatlantických kruhoch. So samostatným Slovenskom sa v scenári geopolitickej stratégie nerátalo. Navyše pre rad štátov, otriasaných vnútroštátnymi národnými problémami, Slovensko bolo nežiaducim vzorom. Začala sa eskalácia skreslených informácií o Slovensku – veľkoprodukcia protislovenských skresľovaní, personálnych osočovaní a lží, a to najmä proti hlavnému konštruktérovi slovenskej štátnosti Vladimírovi Mečiarovi. Vo vnútri Slovenskej republiky tento trend mohol rátať s exponentmi neúspešnej svetoobčianskej VPN. Zároveň aj s tými, ktorí slovenskú štátnosť odmietali, či už to boli predstavitelia KDH, maďarských strán a hnutí na Slovensku. Pripájali sa aj predstavitelia komunistickej strany premenovanej na Stranu demokratickej ľavice. Roman Hofbauer v jednom článku upozorňoval, že táto politická strana nesie v sebe relikv genetického dedičstva proletárskeho internacionalizmu a odmietania národných aspektov.

■ POLITICKÁ HYSTÉRIA

Cielený rozklad poslaneckého klubu HZDS v Národnej rade SR viedol 14. marca 1994 k druhému zvrhnutiu legitímnej slovenskej vlády. Roman Hofbauer v tejto súvislosti pripomína smutnú slávnú iniciatívu vtedajšieho prezidenta Michala Kováča.

Roky 1995, 1996, 1997 boli rokmi znovubudovania nášho štátu v súlade s volebným programom

Vlastenec Roman HOFBAUER.

HZDS a koalícnej vlády. Opozícia pochopila, že bez pomoci zo zahraničia neuspje. Jej predstavitelia obiehal zahraničné politické centrály a sľubovali, že ak im pomôžu vyhrať voľby, otvoria pre nich slovenský ekonomický priestor. Ich reakcia bola promptná. Dominovala v nej Správa kongresu USA, ktorá uvádzala vo vzťahu k Slovensku už tradične zarážajúci rozsah hrubo nepravdivých ocierňovaní a falošného obrazu pomerov v našom štáte. Slovensko priradila, pokiaľ išlo o vnútorné pomery, k Albánsku. Správa Ministerstva zahraničných vecí USA o dodržiavaní ľudských práv vo svete uvádzala lži o údajnom porušovaní ľudských práv na Slovensku. O nezaľestnanosti Rómov tvrdila, že je dôsledkom rasizmu voči nim. Jedna organizácia na ochranu novinárov v USA, ktorú reprezentovalo iba osem členov, drzo uverejňovala absolútne nepravdy o údajnej perzekúcii novinárov na Slovensku, o cenzúre a neslobode novinárov. Roman Hofbauer v denníku Slovenská republika vykričal, že novinári píšuci znevažujúce články o Slovensku dostávajú osobitné honoráre v markách alebo v dolároch.

Takto sa bývalí komunistickí novinári menili na demokratických. Ich zásluhou zaradili Mečiara medzi desať najväčších nepriateľov slobody tlače vo svete. Autorkou tejto chýrnej správy bola manželka bosnianskeho „mieronvorcu“ Richarda Holbrooka, narodená v Budapešti. Hofbauer to komentoval novinovým článkom Nič nie je lacnejšie ako táranie. Zároveň veľvyslancovi USA Ralphovi Johnsonovi napísal sťažnosť na nepravdivý výrok, ktorý Správa ministerstva zahraničných vecí USA uviedla v časti týkajúcej sa národnostných, rasových a etnických menšín. Tvrdili, že R. Hofbauer v denníku Slovenská republika napísal: Rómski občania sú príčinou kriminality. Po jeho proteste Ministerstvo zahraničných vecí USA poslalo vyhlásenie: „Po preskúmaní záležitosti pána poslanca Hofbauera bolo ustanovené, že v podstate došlo k chybe. Zistilo sa, že jeho výrok o Rómoch ako príčine kriminality bol ministerstvom prevzatý zo štúdie Amerického židovského výboru.“

■ PATRIL K NAJAKTÍVNEJŠIM

Roman Hofbauer patril medzi najaktívnejších slovenských politikov. V roku 1998 mu za mimoriadne zásluhy o vznik Slovenskej republiky udelili Rad Andreja Hlinku I. triedy. Jeho žurnalistika v rokoch 1989 – 1998 vyšla postupne v piatich knižných publikáciách. V roku 1994 mu vláda Slovenskej republiky a Združenie slovenských novinárov udelili žurnalistickú cenu Ľudovíta Štúra. V roku 1998 v Zürichu dostal Zlaté pero – novinársku cenu zahraničných Slovákov. Žiaľ, zaslúžil Slováci spolu s Romanom Hofbauerom sú politicky rozprášaní. Mnohí už nežijú a ak žijú, vegetujú na politickej periférii. Aktívne sa zúčastňoval na všetkých podujatiach, ktoré súviseli so vznikom slovenskej samostatnosti. Romanova angažovanosť vyvrcholila jeho hlasovaním vo Federálnom zhromaždení za vznik samostatného Slovenska. Pán prezident však vyznamenal Radom Ľudovíta Štúra istú pani W., ktorá pre slovenskú samostatnosť ani prstom nepohla...

Ján PODOLÁK: Chcel som pozdvihnúť kultúrnu úroveň Slovákov K jubileu vedca, vlastenca a matičiara

Margaréta VYŠNÁ – Fotografie: archív SNN

V trnavskej Univerzite sv. Cyrila a Metoda sa v máji konala slávnosť k deväťdesiatym narodeninám Dr. h. c. prof. PhDr. Jána PODOLÁKA, DrSc. Jubilant sa zaslúžil o rozvoj etnológie na Slovensku výskumom tradičnej kultúry u nás i na Balkánskom polostrove, založením katedier a kabinetov na univerzitách, získal viacero štátnych a univerzitných ocenení, vydal množstvo odborných publikácií. Niekoľko rokov pôsobil aj v Matici slovenskej, obnovil Národopisný odbor a stal sa jeho predsedom, viedol Stredisko národnostných vzťahov.

Medzi gratulantmi nechýbal ani matičný funkcionár Viliam KOMORA.

Tento moment sa zreteľne odzrkadľil aj na slávnosti, ktorú pripravila UCM v spolupráci s Bulharským veľvyslanectvom na Slovensku a uviedla ju recitálom Božidara Turzonovová. Pri predstavovaní celoživotnej vedeckej práce akademickej autority, bývalého rektora UCM Jána Podoláka nezasvätených mohla prekvašiť profesorova neuveriteľná usilovnosť a hlboký citový vzťah k Slovákom a slovanským národom, ktoré akoby boli jeho poslaním a súčasťou, a nie pracovnou náplňou.

■ KYTICA GRATULÁCIÍ

Margita Geneva, bulharská veľvyslankyňa na Slovensku, vycítila túto profesorovu schopnosť a na základe jeho obetavej práce o záchranu bulharskej menšiny na Slovenku mu udelila ocenenie.

K úprimnému obdivu a k slovám uznania sa pridali rektor UCM v Trnave Jozef Matúš, predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš i emeritný arcibiskup Mons. Ján Sokol. Bloky gratulácií, spomienok a prianí ďalších reprezentantov akademickej obce a štátnych inštitúcií, vrátane predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, predeľoval mohutný mužský spev Chlopov z Hely a bulharské tradičné obradové tance. Plné náručia kytíc a blahoželaní priniesli aj profesorovi krajanovia a rodáci z trenčianskeho okresu z obce Dolná Súča, kde je profesor čestným občanom. Bývalý starosta obce mu venoval pieseň Najkrajší kút sveta a Detská dychová hudba sa predstavila so svojím repertoárom.

Ján Podolák ako profesor etno-

lógie pôsobil na viacerých slovenských univerzitách, je zakladateľom a spoluzakladateľom niekoľkých národopisných spoločností a časopisov. Mnohé výskumy viedol v slovanských krajinách a v Rumunsku, kde spoznával svojich nových spolupracovníkov. Z predstavovaných fotografií a videozáznamov tejto spolupráce stále žiari silné priateľské puto i tajomné aj zašifrované odkazy na spoločné spomienky počas terénnych výskumov.

Cím viac si Ján Podolák uvedomoval nenávratný zánik tradičnej kultúry, tým viac sa ju usiloval zachytiť na fotografiách a skiciach. Výsledkom je zbierka jedenásťtisíc fotografických negatívov z rôznych kútov Slovenska

a Balkánu. Tieto bohaté plody svojich prác dokázal pretaviť aj do veľkých publikácií – Encyklopédie ľudovej kultúry na Slovensku a Etnografického atlasu Slovenska – ako jeden z členov autorského kolektívu. Pre svoju prácu si každý výskumník v teréne musí získať miestne obyvateľstvo a nájsť si svojich informátorov. Spolupráca výskumníka s informátorom spočíva vo vzájomnej dôvere. Potom dielo vznikne a spolupráca sa skončí. Málokedy však nastane situácia, keď sa po mnohých rokoch stretnú výskumník a informátor. V tomto prípade sa to podarilo práve na slávnostnej akadémii pri krste knihy Genius loci Jána Podoláka k jeho deväťdesiatke. Matica slovenská je v ňom zastúpená príspevkami predsedu MS Mariána Tkáča a Viliama Komoru za Stredisko národnostných vzťahov.

Profesor Podolák je zaslúžene držiteľom viacerých významných štátnych ocenení – Radu Ľudovít Štúra, Národnej ceny SR, medzinárodnej Herederovej ceny. V tento slávnostný deň prijal so skromnosťou jemu vlastnou aj tretie ocenenie Matice slovenskej, na rozmachu ktorej sa v deväťdesiatych rokoch podie-

ľal oživením Národopisného odboru i vydávaním Národopisného zborníka, stal sa vedúcim Národopisného kabinetu Matice slovenskej a členom výboru Matice slovenskej. Istý čas viedol aj Stredisko národnostných vzťahov. V tomto období vznikla jeho práca Etnokultúrny vývoj na južnom Slovensku, v ktorej mapuje kultúrne procesy Slovákov v rokoch 1991 – 1993.

■ PRÍNOS MATICI

Diela J. Podoláka sú vynikajúcim východiskom pre štúdie v SNV, niektoré z nich tvoria súčasť archívu SNV v elektronickej podobe. Ján Podolák azda ako jediný zo všetkých odborníkov na Slovensku definoval také kultúrne oblasti a etnoregióny Slovenska, ktoré rešpektujú všeobecné kultúrne črty a kultúrne potreby Slovákov aj na jazykovo zmiešaných územiach Slovenska. V matičnom archíve dodnes „odpočívajú“ Podolákov nevydaný dotazníkový prieskum o situácii Slovákov na slovenskom juhu. Jeho výsledky vydávajú neuveriteľné svedectvá o zhoršujúcom sa postavení majoritnej kultúry v rodinacím sa demokratickom systéme Slovenskej republiky.

■ S POKOROU K VLASTI

Ján Podolák, emeritný profesor na Katedre etnológie a mimoeurópskych kultúr UCM v Trnave, po celý život neúnavne budoval svoje veľké etnologické dielo. Chcel pozdvihnúť kultúrnu úroveň Slovákov, ako sa vyznal v závere slávnostnej akadémie, prosil o odpustenie všetkých, ktorým ublížil, a zároveň verejne odpustil tým, ktorí spôsobili trápenie jemu. Ani v tejto spoločnej chvíli vzájomnej pokory medzi oslávencom a stojacim obecenstvom sa ani na okamih neprejavil čo i len závan neúprimnosti, fašle či afektu. Vďaka obecenstvo bolo v tom momente len odrazom jeho veľkej osobnosti. V sprievode svojej manželky sa napokon stratil v dave oslavujúcich. Neveľký oproti svojmu veľdielu, krehký voči životu, pokorný k Slovákom a svojej vlasti.

Deväťdesiatročného profesora Jána PODOLÁKA potešila pozornosť Matice slovenskej.

Cirkevné školy v Košickej arcidiecéze si pripomenuli štvrtstoročie existencie Duchovné rozmery spolupráce s cirkvami

Jozef MYSLAVSKÝ – Foto: autor

Na Deň katolíckych učiteľov sa v Kostole svätého Gorazda v Košiciach na Tereze uskutočnila oslava štvrtstoročia vzniku katolíckych škôl Košickej arcidiecézy. Slávnostnú svätú omšu na jej úvod odslúžili otec Bernard Bober, arcibiskup metropolita, Alojz Tkáč, emeritný arcibiskup, Stanislav Stolárik, biskup Rožňavskej diecézy, Pavol Dráb, generálny vikár, duchovní otcovia a školskí kapláni.

Po bohoslužbe pokračovalo morálne oceňovanie pedagógov a zamestnancov katolíckych škôl a zariadení. Arcibiskup Bernard Bober udelil medailu sv. Ondreja štyridsiatim pedagogickým a nepedagogickým zamestnancom. Otvorila sa tiež galéria osobností ľudí dobrej vôle, pevných názorov, postojov, ktorí písali prvé kapitoly kroniky cir-

kevného školstva pred dvadsiatimi piatimi rokmi, aj tých, čo do nej píšú v súčasnosti ďalšie riadky svojou prácou a poslaním. Sviatočný deň takmer tisícky katolíckych pedagógov a zamestnancov cirkevných škôl a zariadení, plný spomienok, stretnutí, viery i predsavzatí do budúcnosti pokračoval programom v Spoločenskom pavilóne.

V tejto súvislosti treba podčiarknuť už vyše dvanásťročnú úzku spoluprácu Matice slovenskej s košickou cirkevnou vrchnosťou – s terajším arcibiskupom metropolitom Mons. Bernardom Boberom i s jeho predchodcom, emeritným arcibiskupom Mons. Alojzom Tkáčom. Prínosná je tiež spolupráca s riaditeľom Arcibiskupského školského úradu v Košiciach

Mgr. Miroslavom Jackom, ktorého pričinením sa môže úspešne konať a rozvíjať sedem krajských matičných festivalov, na ktorých sa zúčastňujú takmer všetky katolícke školy, na čom má veľkú zásluhu spoločne s agil-

ným manažérom matičných podujatí v regióne Františkom Mrvom. Rovnako treba vyzdvihnúť jeho organizačný podiel na slávnostných akademiách k významným osobnostiam slovenského národného a matičného života.

Slávnostná bohoslužba k jubileu cirkevných škôl v Kostole sv. Gorazda v Košiciach.

Matica slovenská
podľa ustanovení Zásad výberových konaní na vedúce funkcie pracovísk, útvarov a ústavov Matice slovenskej zo dňa 1. 2. 2014

v y h l a s u j e výberové konanie na miesto vedúceho zamestnanca

Obsadzované miesto: riaditeľ Domu Matice slovenskej

Miesto výkonu práce: Matica slovenská, Grösslingová 23, 812 51 Bratislava

Náplň práce: riadenie Domu Matice slovenskej (ďalej iba D MS) ako samostatného profesionálneho, výkonného, metodického a odborného pracoviska s právnou subjektivitou na vymedzenom území, ktoré plní kultúrne a spoločenské ciele voči členskej základni, ale aj širokej verejnosti. Predovšetkým zabezpečuje systematickú starostlivosť o rast členskej základne, vytváranie podmienok na zakladanie a rozvíjanie činnosti MO, ZO, VO a OMM, propagáciu Matice slovenskej prostredníctvom tlačovín a výrobkov, napomáha dodržiavanie platných zákonov v oblasti upevňovania slovenskej štátnosti, používane štátnej symboliky a jazyka, ochranu a rozvíjanie slovenskej kultúry i duchovného života národa. Zabezpečuje dodržiavanie finančného rozpočtu MS a využívanie grantového systému s cieľom finančného zabezpečenia činnosti D MS. Spolupracuje s orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy, kultúrnymi inštitúciami, so školami, s neštátnymi i mimovládnyimi organizáciami a ďalšími organizáciami v územnej pôsobnosti. Pripravuje ročné hodnotiace správy, rozbor činnosti a rozpočtu D MS, spolu s Členským ústredím MS koordinuje celkovú činnosť D MS, predovšetkým pri realizácii projektov na regionálnej úrovni. Nesie zodpovednosť za plnenie spoločenského poslania D MS v zmysle zriaďovacej listiny D MS, zabezpečuje úlohy určené príslušnými zákonmi a základnými dokumentmi MS, zodpovedá za hos-

podárenie D MS a starostlivosť o zverený majetok. Komplexne riadi a vyhodnocuje práce podriadených pracovníkov.

Požiadavky na uchádzača:

- vysokoškolské vzdelanie I. stupňa
- odborná prax v kultúre vitaná
- profesionálne vystupovanie, prezentačné, riadiace a organizačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- potrebná gramotnosť PC na používateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vitaná
- vodičský preukaz sk. B
- členstvo v Matici slovenskej.
- Termín nástupu: dohodou

Informácie pre uchádzača: Písomnú prihlášku do výberového konania spolu s profesijným životopisom, motivačným listom, koncepciou riadenia a činnosti D MS v Bratislave, dokladom o najvyššom dosiahnutom vzdelaní, výpisom z registra trestov nie starším ako tri mesiace a písomným súhlasom so spracovaním osobných údajov treba na ciele výberového konania zaslať najneskôr do 30. 6. 2016 na adresu: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin alebo osobne v podateľni na uvedenej adrese, pod značkou: „Výberové konanie Dom MS Bratislava“.

Kontaktná osoba: Bc. Eva Farkašová, tel: 043/381 2820

V Martine 3. 6. 2016

**Ing. Marián Tkáč, PhD., v. r.,
predseda MS**

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Kráľ
Svätopluk
nám
omladol*

Po uverejnení matičného videofilmu *Kráľ Svätopluk v Šintave omladol prišlo mi na mailovú adresu poďakovanie od Jeryho Krupu, Slováka žijúceho v Amerike. Že je to vynikajúci spôsob, ako vniknúť do duše mladých so skutočnou slovenskou históriou. Je to dôvod, aby sme povedali, prečo môžeme byť hrdí na Základnú školu s materskou školou kráľa Svätopluka v Šintave na čele s riaditeľom Martinom Bodisom, podporovanou Miroslavom Holíčkom, šintavským starostom, nositeľom Ceny predsedu Matice slovenskej, ktorej zvyknú hovoriť „Matičný kríž“. Tito dvaja muži a s nimi spolupracujúce ženy, obec Šintava a miestna škola sú skutočnými vzormi vo vlasteneckej výchove našich školákov.*

Šintavská základná škola sa menuje po kráľovi Svätoplukovi od roku 2008. A tak sa od roku 2009 kráľ Svätopluk aj so svojím sprievodom každý rok zastaví medzi svojimi v Šintave. Desiateho júna žiaci materskej školy predviedli, ako „to bolo“, keď mladí a malí Mojmir, Svätopluk a Predslav nedokázali zložiť tri zviazané prúty. Takto sa začala slávnosť v prítomnosti podpredsedníčky parlamentného výboru pre školstvo Evy Smolikovej. Vyvrcholil ňou 7. ročník celoslovenskej literárnej a výtvarnej súťaže Svätoplukovo kráľovstvo oživa pod záštitou predsedu Národnej rady Andreja Danku. Popri obci Šintava súťaž už tradične podporila Matica slovenská.

Z roka na rok prichádza do súťaže čoraz viac básní, poviedok a výtvarných prác. Celkovo sa v tomto roku zapojilo do oboch častí súťaže takmer šesťsto žiakov z celého Slovenska. V zastúpení Svätopluka odovzdal dovedna osemdesiatdeväť ocenení riaditeľ šintavskej školy s predsedom hodnotiacej komisie Ľubomírom Kralčákom. Cenu predsedu Matice – knihu Naše dejiny v obrazoch – za najkrajšie výtvarné dielo získala Bianka Ivanková z Prešova.

A potom som zažil možno najväčšie milé prekvapenie, odkedy som predsedom Matice. Žiačka šintavskej školy mi oznámila, že založili školský odbor Matice slovenskej s devätnástimi členmi. Vítalo mi v hlave, prečo nesiem do Šintavy čisté matičné členské preukazy – v tej chvíli som pochopil. Podpisal som ich a odovzdal novým mladým matičiarom.

Pán Krupa má pravdu: toho roku kráľ Svätopluk – a s ním aj Matica – vďaka mladým šintavským školákovi poriadne omladli!

Pohorelskí matičiari už štvrtý rok prichádzajú na Kosenie v Above

Kosenie kláštornej záhrady v Drienovci

Lukáš JANOŠKA, člen Krajskej rady BBSK

Kde inde, ak nie na odpuste v Levoči sa môže uzavrieť taká dohoda? Pokosiť nevedno ako a čím zarastenú, ale dosť veľkú záhradu úplne neznámym rehoľným sestrám z kláštora kdesi v Drienovci...

Stretli sme sa pod Mariánskou horou – ony v bledomodrých rúchach, usmievavé, plaché a ja zvedavý na ich kláštorň život. Mariánske sestry, tak sa volá ich rád, žijú iba z Božieho milosrdenstva a z toho, čo im kto podaruje. No a ja vychovávaný v tom, že v Pohorelej všetkým vdovám skosili lúky dobrí susedia alebo príbuzní – ženy u nás, na rozdiel od Oravy alebo Kysúc, nekosili – prikýval som, že im s kosením pomôžeme...

Pohorelskí matičiari už dlhšie rozvíjajú tradíciu Kosenie v Above. Tohto roku sa tam s kosami vybrali po štvrtýkrát. Z domu sme zobrali, čo kto mohol, lebo sme k rehoľníckam, čo žijú z milodarov, nechceli prísť s prázdnyimi rukami. Ja chovám ovce, tak som zobral domácej bryndze do halušiek na frištík. Sused Števo Tlučák je väčší gazda, ten chová aj prasatá, tak zobral slaniny a zemiakov, lebo aj tých sa mu urodí hodne pod Brezinou. Mišo Knižka vchoval osemstokilového bujaka, tak zobral dostatok mäsa na guláš k obedu. Takto nabalení ešte sme cestou zobrali chlapov, ktorí sa od roboty neodťahujú. Boli predtým aj od nás mladí Erik s Reném, ale aj Jano z Hely, Jozef z Banskej Bystrice, Stano z Muránskej Huty a Peter z Košíc, ale iba po raze. Pravidelne chodí Marcel z Poproča aj so synom a dvakrát bol aj Jožo – mladý Košičan, ktorý sa iba zaúča kosiť, ale sa mu to páci a podobné tradície vyhladáva aj na Ukrajine alebo v Rusku.

Cestou do Drienovca sa zvykne zastaviť v Rožňave u otca biskupa. Samozrejme v krojoch ideme na audienciu a po nej nasleduje horehronský sedliacki pozdrav na námestí

Pohorelskí kosci priniesli rehoľníckam v Drienovci aj domácej poživne.

občanom okresného mesta v podobe zaplieskania bičom a následné posekanie pri pive. Tohto roku sa nás ujal poslanec rožňavského mestského zastupiteľstva Milan Capák, ktorý zapriahol koňa do svojho koča a previezol nás po námestí. Poriadne ožilo, keď sa Horehronci hlasno rozospievali.

Do kláštora sme dorazili podvečer, vítame sa so sestrami a odovzdáme „proviant“. Potom nasleduje omša v miestnom kostole. Cestou sa modlíme ruženec a už sa stalo, že kvôli nám sa omša slúžila namiesto maďarského jazyka v slovenskom jazyku a kosci prečítali Sväté písmo a prosby. Po omši sa ide do miestnej krčmy, kde v druhej debata s miestnymi chlapmi spomíname miesta vojenských služieb alebo týždňoviek, spojených s pesničkami zo spomínaných miest.

Prenocujeme v kláštore a skoro ráno začíname kosiť nalačno. Frištík

je o ôsmej a spravidla ho jeme v tráve pod obrovskou trisťpäťdesiatročnou lipou. Kláštor bol pôvodne letným sídlom rožňavských biskupov. Kosíme dovtedy, kým neskosíme celú záhradu. Ak by sme pritom náhodou nespievali horehronské hity, tak okoloidúca sestra si ich iste milo vypýta. Potom obedujeme. Namiesto siesty opravujeme poľamané zuby v hrabliach, ktoré si už doma nachystáme, vykujeme kosy, urobíme násady do sekier a čo treba...

Od prvého razu sa lúčime na nádvorí, kde si v rozvonjavajúcej pokosenej tráve zaspievame. My svoje od Kráľovej hole a ony po francúzsky, lebo ich zakladajúca sestra Miriam je Francúzka, tak majú spoločnú reč francúzštinu. A tak sa vieme vystriedať niekoľkokrát. Potom nasadáme do áut spokojní okrem iného aj preto, že modlitby, ktoré za nás a našich príbuzných Mariánske sestry predostrú Pánovi, budú iste vyslyšané.

Návšteva štátneho tajomníka

Štátny tajomník Ministerstva kultúry SR Igor Adamec zavítal v piatok 3. 6. 2016 do Matice slovenskej. Prezrel si priestory MS i výber vzácných knižných artefaktov, ktoré má MS vo svojich fondoch. Ale aj edičné aktivity Vydavateľstva MS. Zapisal sa do pamätnej knihy MS. Potom pokračoval prehliadkou Archívu MS a Požičovne krojov a kostýmov.

Stretnutie so spisovateľkou pre deti

Text a foto: Ingrid ŠULKOVÁ

Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote a Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave zorganizovali nedávno v priestoroch knižnice besedu žiakov rožňavských škôl so spisovateľkou Martou Hlušíkovou.

Zámerom organizátorov bolo bližšie oboznámiť žiakov základných škôl so známym tvorcom literatúry, ktorý pochádza z regiónu. Voľba tenoraz padla na M. Hlušíkovú. Autorka si získala priazeň najmladších čitateľov najmä rozprávkami a poviedkami, ktorými zaplnila niekoľko kníh pre deti. Aj preto mali na spisovateľku mnoho zaujímavých a zvedavých otázok, na ktoré im ochotne odpovedala a predstavila im aj svoje nové knižky Mlynčeky tety Hrozičky a Až raz budem kapitánom. Čítaním ukážok z nich sa deti na chvíľku preniesli do čarovného sveta rozprávok. Súčasťou besedy bola aj autogramiáda, na ktorej literátka s radosťou podpísala knižky detským čitateľom.

Malých čitateľov potešilo stretnutie so spisovateľkou Martou HLUŠÍKOVOU (uprostred).

Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote ďakuje pracovníckam Gemerskej knižnice v Rožňave za

spoluprácu a ústretovosť pri zorganizovaní tohto stretnutia so spisovateľkou Martou Hlušíkovou.

OPRAVA

V šestnástom tohtoročnom čísle SNN sme publikovali článok nášho spolupracovníka Štát sa vzdal zodpovednosti za umenie, v ktorom v presile sympatií k vydavateľstvu Perfekt uviedol, že vydáva aj časopis Fifík. Ako nás upozornila zástupkyňa riaditeľa tohto progresívneho edičného domu, skutočnosť je iná a spomenutý časopis nepatrí do ich portfólia. Opravujeme teda: Vydavateľom časopisu Fifík nie je vydavateľstvo Perfekt.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

18. júna

– sedemdesiatku oslavuje autor literatúry faktu Ján Dziak, člen Spolku slovenských spisovateľov; na konte má päťdesiat kníh, zväčša s českým kolegom J. Dvořákom, všetky mu vyšli po novembri 1989

19. júna

– stoštyridsaťpäť rokov od narodenia prvého slovenského olympionika Alojza Sokola z Hronca (1871 – 1932), majstra Uhorska i monarchie v šprintoch, trinásťnásobného rekordéra, tretieho v stovke na olympiáde 1896

– deväťdesiatku by mal architekt Štefan Svetko (1926 – 2009), o. i. autor bratislavských štvrtí Košická a Račianska, hotela pre štátnu reprezentáciu na Bôriku, novej budovy Slovenského rozhlasu (obrátená pyramída) a i.; jeho tvorbu, život a úvahy reprezentuje výpravná monografia Architekt Svetko (Magma, 2006)

– okrúhle jubileum má Paed. Jana Borgulová, muzeologička a literárnovedná publicistka, dlhoročná riaditeľka Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici, tajomníčka pobočky Spolku slovenských spisovateľov a členka predstavenstva SSS

20. júna

– sedemdesiatky by sa bol dožil talentovaný slovenský guliár a diskár Ladislav Pataki (1946 – 2007), v osemdesiatich rokoch držiteľ svetových juniorských rekordov v týchto disciplínach; zdravotný stav ho preorientoval na trénera a po dvoch doktorátach na Filozofickej fakulte a Fakulte telesnej výchovy a športu trénoval vrháčov reprezentanto, v čase normalizácie emigroval do USA

– dvadsať rokov od smrti herca Vlada Müllera (1936 – 1996), otca speváka Richarda Müllera

21. júna

– trisťdeväťdesiatpäť rokov od násilnej smrti profesora medicíny Jána Jesenia, pôvodcom z Turca (1566 – 1621); bol lekárom cisára Rudolfa II. i uhorského kráľa Mateja a rektorom Karlovej univerzity, po bitke na Bielej hore ho s ďalšími vlastencami popravili – vyrezali mu jazyk a hlavu zavesili na Staromestskú vežu, jeho meno nesie Lekárska fakulta v Martine a nedávno ešte aj jeden IC vlak

– futbalový reprezentant a dnes trnavský tréner Miroslav Karhan má štyridsať

22. júna

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi založili v Bratislave Národohospodársky ústav pre Slovensko a Podkarpatskú Rus, na jeho čele stál významný ekonóm Imrich Karvaš (1931)

23. júna

– sedemdesiatpäť rokov, čo Slovenská republika vypovedala vojnu Sovietskemu zväzu (1941)

24. júna

– pred štyristo osemdesiatimi piatimi rokmi sa v Trnave narodil jeden z najvzdelanejších Európanov Ján Sambucus (1531 – 1584), absolvent univerzít vo Viedni, v Paríži a v Bologni, tridsaťtiročný bol radcom cisára Maximiliána, na univerzite v Padove prednášal filológiu, vydával antickú klasiku, jeho knižnica obsahovala štyritisíc kníh, čo v tom čase nemali vedecké knižnice

(jč)

